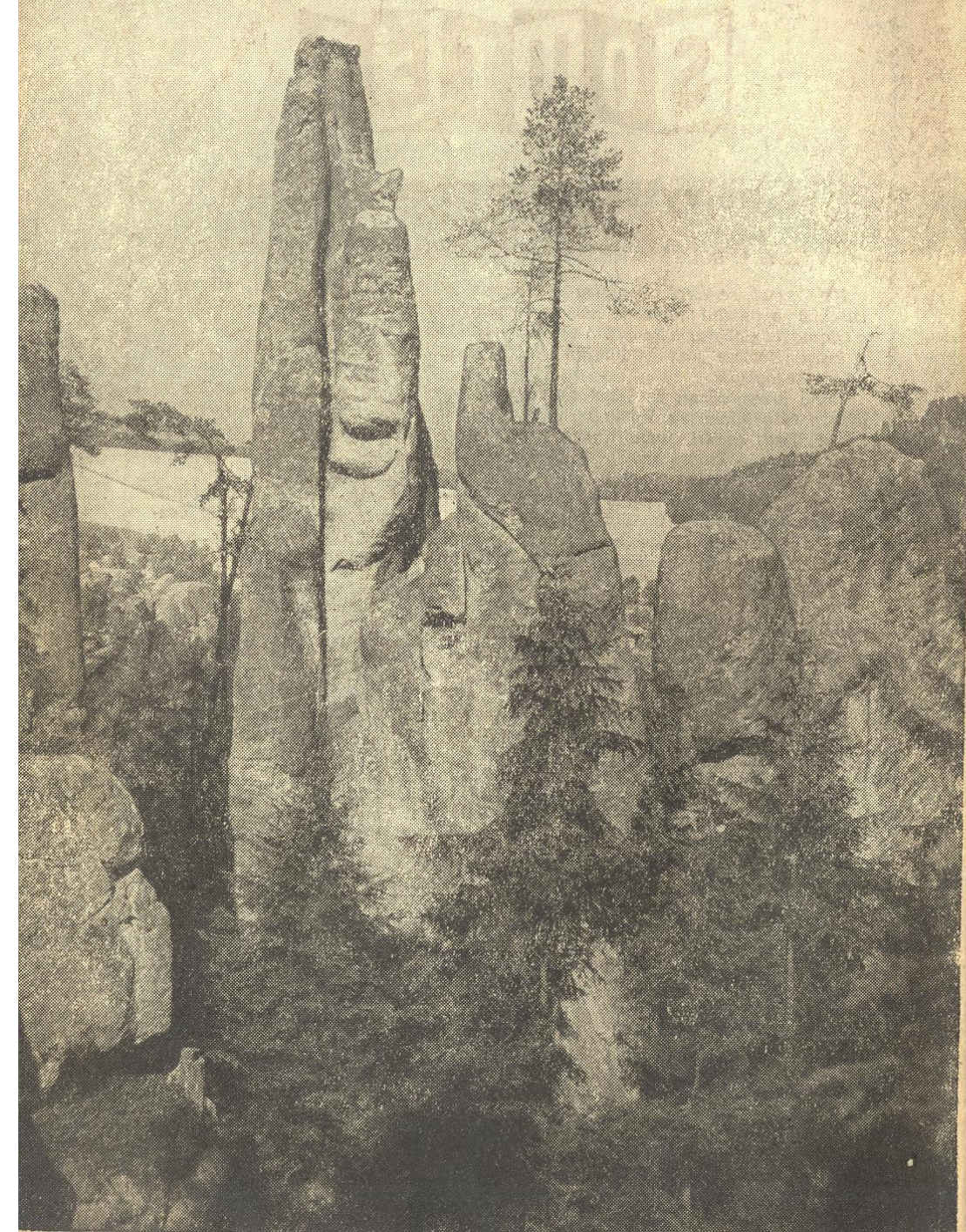

HOROLEZEC

2

MUDr. Jaromír Wolf: Bezpečnost - základní požadavek horolezectví — RNDr. Jiří Ksandr: Horolezectví a přírodní vědy - geologie a morfologie — B. Miněnkov: Výstupy sovětských horolezců v letní sezóně 1957 — Květa Pikorová - Ivan Sitař: Horolezecký přehled oblasti Bak-san — Ota Gavenda: K propagaci horolezectví — Dr. Boris Bálent: Triglav sólo — nesolo — Ivan Bohuš: Klimek Bachleda — král tatranských vodcov — Zbyněk Mareš: Ještě o lezení na pískovcových terénech — Dr. Miloš Beneš: Antarktida očima horolezce — Horolezecké zajímavosti — Zprávy z oddílů — Z nových knih — Soutěž o největší počet předplatitelů — O pohraničním turistickém styku

SNÍMKY NA OBÁLCE

Z návštěvy sovětských horolezců v ČSR: mistr sportu Nikolaj Ivanovič Salajev — Bizarní věž v Adršpašských skalách
Oba snímky Vilém Heckel

HOROLEZEC

odborný časopis, vydává ústřední výbor Čs. svazu tělesné výchovy ve Sportovním a turistickém nakladatelství v Praze. Odpovědný redaktor dr. Arnošt Černík, grafická úprava Markéta Nováková. Redakce Praha 2 - Nové Město, Jungmannova 24, STN. Tiskne tiskárna Rudé právo, vydavatelství ÚV KSČ, Praha. Rozšiřuje a objednávky přijímá Poštovní novinová služba. Cena 1,20 Kčs, roční předplatné 4,80 Kčs. Vychází čtyřikrát do roka. Vyšlo v květnu 1958. A-15413

BEZPEČNOST - ZÁKLADNÍ POŽADAVEK HOROLEZECTVÍ

MUDr. JAROMÍR WOLF

Již zběžný rozbor statistiky tragických událostí v československém horolezectví v posledních dvou letech ukazuje jednu závažnou skutečnost. Podle materiálu a dokumentace, které jsou tč. dosažitelné, došlo v tomto období celkem k pěti smrtelným případům. Tři z těchto neštěstí se udála ne přímo při výstupu, nýbrž až po vykonané těžké tuře, tedy při sestupu lehčím, případně v chodeckém terénu. To nutí k vážnému zamýšlení, k rozboru situací, za nichž k neštěstí dochází, a ke stanovení preventivních důsledků.

Náš rozbor nevyčerpává všechny tragické případy v oblasti našich cvičných skal a ve Vysokých Tatrách v daném období. Je to způsobeno komplikovanou situací, která je tč. ve Vysokých Tatrách vytvořena tím, že jsou navštěvovány ve větší míře i horolezci ze sousedních států, dále nejednotným hlášením úrazů (po linii Horské služby, státních bezpečnostních orgánů a po linii orgánů Československého svazu tělesné výchovy) a konečně i tím, že jednotné hlášení a zpracování úrazů v tělesné výchově a sportu, a tedy i v horolezectví v nové tělovýchovné organizaci není dosud plně vžito. Avšak podle dokumentace, která je podle hlášení došlých po linii naší dobrovolné tělovýchovné organizace dnes k dispozici v archivu ústřední zdravotní komise ÚV ČSTV, lze učinit určitý závěr, vztahující se ovšem na případy a neštěstí horolezců, organizovaných v oddílech jednot ČSTV.

Dne 4. XI. 1956 při horolezeckém cvičení na Suchých skalách vystoupil M. P. se svým partnerem známou Sokolí cestou na Prostřední věž. Pro sestup zvolili neobvyklou cestu — západní část severní stěny. M. P. nechal sestupovat svého partnera, sám se však nezajistil, ač možnosti v členitém terénu bylo dost, ani nejistil normálním způsobem sestupujícího partnera, nýbrž držel lano pouze ve smýčkách. Když se jeho spoleztec již blízko úpatí stěny náhle vyvěsil do lana, byl nezajištěný M. P. odtržen od skály a došlo k tragickému pádu.

Dne 23. VI. 1957 při horolezeckém cvičení ve vápencových terénech v Srbsku provedl J. F. spolu s oddílovými spolezci dva zdařilé stěnové výstupy. Po druhém výstupu stoupali všichni již nenavázání po mírném travnatém svahu, aby se dostali na sestupovou cestu. J. F. chtěl přitom zdolat ještě nevysokou, ale exponovanou stěnu v travnatém svahu. Výčnělek skalní stěny, za který se zachytil rukou, se odtrhl a došlo ke ztrátě rovnováhy a smrtelnému pádu.

Dne 6. IV. 1958 provedlo ve Vysokých Tatrách družstvo členek našeho státního výběrového družstva žen těžký průstup v jižních srázích Černého štítu. Při sestupu normální cestou po východním hřebenu Černého štítu (Kroutil-Gellner č. 1308, klasifikace I) uklouzla J. Ž. při přechodu do jižního úbočí na sněhu ve strmém žlábků a zřítila se do Velké Zmrzlé doliny.

Jaké momenty se uplatňují při vzniku těchto a podobných situací? Zvláštěnosti horolezeckého sportu, které nesou a vždy ponесou určitý stupeň nebezpečí i rizika při jeho vědomém překonávání, nám dovolují pouze s velkou rezervou a s plným vědomím všech subjektivních i objektivních momentů uvažovat o příčinách těchto nehod.

Speciálně pak při vzniku situací v lehkém horolezeckém terénu, které ústily v tragickou nehodu, je třeba za velmi pravděpodobnou příčinu pokládat tyto momenty:

Uskutečnění horolezeckého výstupu jakéhokoliv stupně klasifikace, lehčího i krajně těžkého, vyžaduje, jak potvrdí všichni výkonní horolezci, zcela určitého soustředění a psychické přípravy vedle předpokládané přípravy fyzické a technické. Obojí a speciálně nervové soustředění začíná u vážných výstupů někdy i dny, týdny, měsíce, ba i roky před okamžikem, kdy horolezec nastoupí do své stěny, tedy přímo k uskutečnění svého problému. Příprava, zahrnující vše, co s výstupem souvisí a bez čehož není příprava úplná — plán nástupu a výstupu, studium průvodců i přímo terénu, příprava nejlepšího výstroje a výzbroje, příprava výživy, volba spolezců a taktiky výstupu — vše to zaujímá a musí zaujímat zcela mysl horolezce, má-li být výstup úspěšný. Psychické napětí vrcholí vstupem do stěny, a nyní přistupuje další moment — značné vypětí fyzické. Jdou ruku v ruce a jsou neoddělitelné — výkon fyzický i nervový — a oba zcela do nejdrobnějších záchrů svalových vláken i nejjemnějších nervových vzruchů absorbují veškerou biologickou a tím i nervovou energii horolezce. Vše ostatní jde stranou. V tomto enormním a úplném soustředění nervovém a fyzickém tkví právě ona vysoká cena horolezeckého výkonu nejen jako výkonu ryze sportovního. Není úniku, nelze myslet na něco jiného než na výstup a jeho technické podrobnosti, třeba sledovat chování a počínání spolezce, třeba sledovat terén i atmosféru, je třeba být krajně soustředěným a ostražitým do všech podrobností a důsledků. Snad právě tato úplná soustředěnost a oddání se řešení problému v tak vyhraněném a do všech podrobností krásným prostředí je to, čím horolezectví tolik láká moderního člověka.

Výstup plánovanou trasou končí obvykle na vrcholu. Je dostatečně znám onen nesrovnatelný pocit, kdy horolezci stanou na vytčeném vrcholu, podají si ruce a zapíší se do vrcholové knihy. Tyto okamžiky patří k nejkrásnějším v životě horolezce. Do jisté míry se dostávají i po absolvování výstupů v tzv. cvičných skalách. Z tohoto hlediska je rozdíl mezi tzv. cvičnou skálou a velehorami pouze kvantitativní.

Vědomí absolvování těžkého výstupu nebo jakéhokoliv výstupu vůbec však nese s sebou nutně odraz ve sféře vyšší nervové činnosti člověka. Zcela v souladu se zákony o dějích, probíhajících v oblasti vyšší nervové činnosti, působí předchozí soustředění a převládající nervové vypětí v průběhu výstupu jako podráždění, jemuž v nejvyšších centrech nutně následuje útlum nervových pochodů. Ve sféře duševní se projeví jeho následky zprvu jako uvolnění, radost a spokojenost z překonání překážek a obtíží. Ve sféře smyslové i ve sféře vlastní kritičnosti však působí určitý stupeň otupení. Pozornost a ostražitosť klesá, vzrůstá sebevědomí a podceňuje se objektivní situace, která při sestupu, i když je tento veden obvykle nejlehčí cestou, zpravidla tzv. normální, zůstává stejnou, tj. objektivně stejně nebezpečnou, případně za určitých okolností daných atmosférickou vyhraněností velehorského prostředí se stává ještě nebezpečnější. Tyto atmosférické a další podmínky nejsou zdaleka tak vyhraněny v tzv. cvičných skalách, avšak v poměru k terénu a jeho zdolání při sestupu

ocitá se subjektivně horolezec v kvalitativně stejném, byť někdy méně intenzivním psychickém rozpoložení.

Schema, které jsme právě uvedli, nelze jistě aplikovat do všech podrobností a ve všech případech horolezeckých neštěstí, jejichž problematika často zůstává neobjasněna a vyžaduje velmi detailního zpracování známých skutečností. Zdá se však, že právě z uvedeného stavu přetrvávání objektivního nebezpečí při dočasném útlumu nervové činnosti subjektu — horolezce — vznikají situace, vedoucí k neštěstí. Shodný rozbor zaznamenaných nehod, uvedených shora, nutí nás zatím k takovému závěru.

S přihlédnutím tedy k veškeré problematice úrazovosti v horolezectví a s veškerou rezervou při hodnocení uvedených neštěstí je třeba formulovat závěr. Horolezecký výkon začíná odchodem z bezpečné základny a končí teprve návratem na tuto základnu! Víme dobře, že četné nástupy v Tatrách jsou objektivně nebezpečné. Stačí připomenout vstup do dolin nad uzávěrem doliny Zeleného plesa. Netřeba připomínat, že ve vyšších velehorách je přítomnost objektivního nebezpečí daleko výraznější — ledovce, laviny, pád kamení, náhlejší zvraty počasí — a že nebezpečí objektivní prakticky trvá po celou dobu pobytu horolezců v takových velehorách. Třeba si uvědomit, že nástup i sestup, ať strmým svahem, sněhovými poli nebo ssutoviskem, tedy vesměs tzv. chodeckým terénem, je nedílnou součástí horolezeckého výkonu. Je tedy třeba vědomě překónávat jakékoliv snížení pozornosti při sestupu a při pohybu ve vysokohorském terénu vůbec systematickou výchovou nováčků, neustálým školením cvičitelů a přísnou sebekázní.

Horolezectví a přírodní vědy GEOLOGIE A MORFOLOGIE

RNDr. JIŘÍ KSANDR

GEOLOGIE — tento rozsáhlý a pro veškerou lidskou činnost velmi důležitý vědní obor je s horolezectvím v nejužším styku a značná část vynikajících geologů byla též dobrými horolezci. Geology zajímají výchozy skal, které jsou nejlépe odkryty v horách, kde hluboká údolí odkrývají stametrové stěny, v jejichž vrstvách a sériích čte zkušený geolog jako v knize. Tyto skalní srázy jsou však většinou normální cestou neschůdné a nepřístupné, a jakmile se jim chce geolog přiblížit, stává se nutně horolezcem.

Proto první období horolezeckého rozvoje byla vyvolána převážně cíli vědeckými, kdy geologické zájmy, hlavně studium alpské tektoniky přivádělo vědecké pracovníky až na vrcholky hor. O De Saussurovi, který s domácím vůdcem Balmatem vystoupil v roce 1786 na Mont Blanc z důvodů ryze vědeckých, byla již zmínka v první části. Za ním následovala

dlouhá řada geologů dalších a tak není náhodou, že na příklad při třetí himálajské expedici k Mount Everestu v roce 1924 podal jeden z nejlepších výkonů geolog N. E. Odell. Chodil do osmitisícových výšek bez kyslíkového přístroje a samotem znovu vystoupil až do nejvyššího šestého táboru ve výši asi 8170 metrů za větrné bouře, aby se předsvědčil o tragickém skonu Malloryho a Irvina.

Dobrá znalost geologicko-petrografických poměrů skály je na místě již ve cvičných skalách. Ve velehorách je přímo podmínkou úspěchu, neboť odhadnout podle složení a zvrstvení hornin nejlepší cestu na vrchol je často jedinou pomůckou vedoucí k cíli.

Podle obsahu se geologie obvykle rozděluje na geologii tektonickou pojednávající o stavbě zemské kůry, dále na geologii dynamickou, která studuje činnost a vliv přírodních sil na zemský povrch, a konečně na geo-

logii historickou (stratigrafii). Ta zjišťuje poměrné stáří hornin a popisuje vývoj zemského povrchu a život na něm v jednotlivých geologických dobách.

O některých tektonických pojmech (vrstvy, lavice, masivy, kupy, příkrovy) byla zmínka již v kapitole o horninách. Důležitý činitel v tektonice je horotvorný tlak, jehož činnosti bývají vrstvy zemské kůry jednostranně stlačovány, čímž se původně vodorovně uložená souvrství zvrásní v sedla čili antiklinály a koryta, synklinály. Z lehkých vrás obrovských rozměrů, které byly vysunuty do vzdálenosti mnoha kilometrů přes jiné vrstvy a horniny, vznikají vrásové příkrovy a z často několika takových příkrovů vznikají celá horstva (Alpy, Karpaty, Himálaj, Kordillery). Klasickým případem takového pohoří jsou u nás Vysoké Tatry, na jejichž stavbě byla roku 1903 na vídeňském mezinárodním geologickém sjezdu dokázána správnost této příkrovové teorie.

Vzhledem k naší jediné horolezecké velehorské oblasti — Vysokým Tatrám — se nyní stručně zmíníme o jejich geologickém vzniku a vývoji, který začal již před paleozoikem (prvohory). Prvé vrásnění nastalo již koncem paleozoika, ale vývoj pokračoval až do paleogénu (starší třetihory). V karpatské geosynklinále (tj. v místě vzniku pásemných pohoří), která byla přirozeným a souvislým pokračováním geosynklinály alpské, se usazovala souvrství silně zvrásněná koncem křídý (druhoohory) a paleogénu. K posledním pohybům již mnohem menším došlo v mladších třetihorách. Abychom porozuměli geologické a tektonické stavbě Vysokých Tater, musíme alespoň v nejhrubších rysech přihlédnout k stavbě celých Karpat, kam Vysoké Tatry geologicky a zeměpisně patří. Celé Karpaty lze rozdělit na tři pásma: 1. flyšové, 2. vnitřní bradlové (vnější je pouze na Moravě) a 3. centrální Karpaty. Jádra těchto pohoří jsou z prvohorních žul a krystalických břidlic a jsou obalena různě zachovanými obaly mladších hlavně druhohorních usazených hornin. Podle těchto krystalických jader se jim říká *jaderná pohoří*. V jádrech a jejich druhohorních

Skála Hříbě v Příhrázích; horní část skály byla shozena vyvráceným stromem
(Snímek Dr. K. Kučera)

obalech rozlišují geologové tři hlavní tektonická pásma — *tatridy*, *granidy* a *gemeridy*. K tatridám patří jaderné krystalinikum a jejich sedimentární obal a příkladem takovéto stavby jsou právě Vysoké Tatry. Nejsevernějším pásmem tatrid je *pásmo vysokotatranské*, které tvoří velký tektonický příkrov, ke kterému kromě vlastního žulového jádra patří ještě vrásy Červených vrchů a Giewontu.

Granidy (dnes se začíná užívat název *veporidy*, aby se nemátlo označení granidy s granitem = žulou) jsou tektonický celek složitě stavby, ve kterém se rozlišují *subtatranské příkrovy*. Jsou tři — *křížňanský* (= spodní subtatranský) *chočský* a *strážovský*. Přesunování těchto subtatranských příkrovů probíhalo v etapách, ukončení vzniku příkrovů nastalo před *eocenem* (starší třetihory).

Ještě koncem prvorohor byla celá oblast slovenských Karpat souší a teprve v druhohorách, začátkem *triasu*, se vyhloubila zprvu mělká karpatská geosynklinála

la, která byla plynulým pokračováním geosynklinály alpské. Na jejím dně se usazovala mocná souvrství sedimentů až do konce spodní křídy, kdy se projeví první horotvorné pochody alpského vrásnění. Horotvorné pochody koncem křídy přesunuly přes pásmo tatrid od jihu k severu již zmíněné subtatranské příkrovy.

Po usazení paleogénu, který jako *liptovský* a *podhalský* flyš obklopuje Vysoké Tatry na jihu i severu, byla celá karpatská oblast postizena horotvornými pochody, které daly jejich stavbě zhruba dnešní ráz. Jaderné horské komplexy tomuto tlaku dosti vzdorovaly a proto byly zprohýbány v mírně zvlněné *velevrásky* o velkém poloměru zakřivení, kterým se říká *megaantiklinály* a *megasynklinály*.

Před a po ukončení vrásnění koncem paleogénu byly Tatry vystaveny *denudaci* (obnažování) a tím začal vývoj velehorského reliéfu, který pokračuje dodnes. Dozvuky karpatských horotvorných pochodů koncem třetihor stavbu Vysokých Tater již nijak nepozměnily.

Největší velevrása byla rozdělena mělkou depresí ve dvě klenby. Ze západní vznikly Tatry Liptovské, z východní části Tatry Vysoké. Povrch této velevrásky byl tvořen i v její nejvyšší části flyšem (*flyš* je souvrství z břidlic a pískovců), pod kterým pak byly uloženy subtatranské příkrovy a pod nimi vysokotatranské žulové jádro, dnes obnažené. Erosí a denudací byla tedy odstraněna ohromná souvrství. Jeden z nejlepších znalců karpatské tektoniky, prof. Andrusov, odhaduje mocnost odnesených vrstev v nejvyšší části Vysokých Tater na 1500—4300 m. To ovšem neznamená, že po dovrásnění a konečném vyklenutí velevrásky byly Vysoké Tatry až o 4000 m vyšší, nežli dnes. Odnos rozrušených hornin byl pozvolný a probíhal souběžně se zvedáním zemského povrchu. Toto vyrovnávání výškových rozdílů mezi krami zemské kůry označujeme jako *isostasi*.

Zbývá ještě podotknout, že horotvorný tlak při přesunování subtatranských příkrovů pohnul i s žulovým jádrem, které bylo posunuto k severu a takovéto posunutí jádro označujeme jako *zto parautochthon*.

Tím jsme stručně sledovali vývoj Vysokých Tater až do třetihor, kdy byla jejich stavba po stránce geologicko-tektonické dokončena. Jejich vzhled se však od té doby velice změnil v následující době čtvrtohorní působením vnějších sil, a tak přistupuje ke slovu další přírodovědecká nauka, s horolezectvím úzce spjatá — geomorfologie.

GEOMORFOLOGIE je nauka o tvarech zemského povrchu a jejich vzniku a vývoji. Tento poměrně mladý přírodovědecký obor se vyvinul v samostatnou vědu z geologie vnějších sil (*exodynamiky*) a spojuje geologii s fyzickým zeměpisem. Proto není náhodné, že zakladatelé naší geomorfologické školy byli geolog Purkyně a geograf Daneš. Proti zeměpisu se však geomorfologie neomezuje na pouhý popis tvarů zemského povrchu, nýbrž vysvětluje i jejich vznik, závislý na stavbě zemské kůry v příslušné oblasti a na činnosti geologických sil (vnějších i vnitřních).

Proto geomorfologickými metodami můžeme sledovat vývoj Vysokých Tater od doby jejich geologického a tektonického dostavění až do dnešní doby. Po doklenutí tatranské velevrásky a po ukončení vrásnění byla tato oblast ihned vystavena denudaci a hlavně vodní erozi. Po klenbě velevrásky stékaly radiálně se rozbíhající toky, které rozrušovaly měkký flyšový obal i subtatranské příkrovy až se zahlodaly i do tvrdého žulového jádra. Proto při pozvolném isostatickém zdvihu celé oblasti můžeme tyto »pradoliny« označit jako *údolí epigenetická* (tj. toky zachovávaly původní směr i v tvrdém podloží). Příčný profil těchto údolí, vytvořených vodní erozí, byl ve tvaru ostrého písmene V.

Začátkem čtvrtohor, v *pleistocénu* (době ledové, méně vhodně *diluvium*), byl tento vývoj zastaven. Poklesem průměrné roční teploty se začal ve vyšších polohách udržovat věčný sníh, ze kterého vznikala *firnová pole* — živné oblasti ledovců. *Ledovcové splazy* čili jazyky odtud pomalu stékaly až k úpatí pohoří a značně pozměnily příčné profily dolin. Tato údolí měla původně zmíněný tvar písmene V, ale erozí ledovců a zasunutím stěn byly části dolin, zaplněné ledovcovými splazy, přeměněny do širokého, neckovitého kory-

ta, kterému se říká *trog*, ve tvaru písmene U.

Tatranské ledovce byly většinou *údolní, alpského typu* a v nižších polohách se obvykle spojovalo ledovcových splazů několik. Např. z Velké Studené doliny stékal hlavní splaz, který přijímal ze sousední Malé Studené doliny splaz vedlejší. Tento dílčí ledovec byl mnohem méně mocný a proto dnes, když se díváme od Hrebienku vzhůru do doliny, vidíme, že typický *trog* Malé Studené doliny leží mnohem výše, nežli hlavní *trog* sousední. Proto se takovéto dílčí trogy označují jako *údolí višutá*.

Podíváme-li se nyní z téhož místa směrem k úpatí pohoří, vidíme zalesněnou pánev Christlovou, lemovanou ohromným valem morén z poslední ledové doby v Tatrách — *würmu*. *Moréna* je val z různorodého (hrubého i jemného) materiálu, navalený ledovcem. Morény okolo pánve Christlové se vytvořily okolo čela odtávajícího ledovce, na jeho spodním konci, proto se jim říká *morény čelné* nebo *koncové*. Jsou obloukovitě zahnuté, tvaru podkovy, a

v jejich pánvi se často udržela ledovcová jezera, např. Štrbské pleso. Podél ledovcového splazu byly nasypány morény protáhlé, dlouhé až několik set metrů (nejdelší tatranský ledovec, dříve stékající dnešním údolím Biaky, byl přes 14 km dlouhý), lemuující boky splazů. Proto se jim říká *morény bočné*. Vzorová ukázka takovéto bočné morény je uložena východně vedle Skalnatého plesa a je nyní postavena budova hvězdárny.

V místech, kde se spojovaly dva či více splazů, vroubené bočnými morénami, vznikly z těchto bočných valů *morény střední*. Vlastní střední morény (tzv. *pravé*) se tvořily za izolovanými skalními věžemi, které vyčnívaly nad zaledněné okolí. Říká se jim *nunataky*, typická je ukázka Kostolík v Batizovské dolině. Jeho úpatí je asi do dvou třetin obroušeno ledovcem, zbytek vyčníval z ledu ven a z mrazem odlámaných balvanů se tvořila zmíněná pravá střední moréna. Z balvanů, které napadaly na povrch ledovce, zamrzaly do něho, nebo byly odlámané z podloží, vznikla nakonec *moréna spodní* čili *základní*.

Suťové kužele pod Ošarpanci

(Snímek J. Vrzák)

Ledovce nebyly útvary nehybné, statické, nýbrž živě reagovaly na změny srážek a teploty. Proto se délka splazů měnila a ledovce občas ustupovaly výše do hor. Tyto ústupy probíhaly v etapách, občas ležela čela splazů další dobu na jednom místě, kde se proto vytvořily *čelné morény* ústupové. Nakonec se ledovec stáhl až do karu, k firnovým polím, ze kterých vznikaly, a tam se rozpadl na několik ledovcových zbytků. Kolem nich se vytvořily *morény pasivní*, které se tvoří dodnes pod velkými firnovisky.

Tvary trogů a ústupové a pasivní morény jsou dobrou pomůckou pro studium a řešení problémů zalednění Vysokých Tater, takže dnes víme, že ledových dob bylo v Tatrách několik a že poslední ledová doba (alpský würm) končila třemi ústupovými stadii, obdobně jako v Alpách.

Dalším zbytkem z glaciální modelace pohorí jsou jezera — *plesa*. Jak již bylo uvedeno, jsou některá zalednění *jezera hrazená*; jejich břehy tvoří morénové valy. Jsou však též jezera *hloubená*, jejichž pánve vybrousil o skály drhnoucí ledovec nad údolními stupni. Příkladem je Pleso nad Skokom v Mlynské dolině. Přes skalní, ledovcem obroušený prah, přetéká dnes známý vodopád Skok. Dalším typem jsou jezera *smíšená*. Jsou rozlita opět ve vybroušených skalních pánvích a kromě toho ještě zčásti hrazena čelními morénami, např. Ladové pleso ve Zlomiskách.

Po konečném úplném vymizení ledovců nastala *doba poledová, postglaciální*. Tato doba vtiskla Vysokým Tatrám jejich poslední charakteristické znaky. Hlavní tvůrčí prvky této postglaciální modelace je opět vodní eroze, spolu se zvětřáváním a rozpadem hornin, hlavně mrazovým zvětřáváním. V tatranských žulách převládá několik navzájem se křížujících směrů puklin a trhlin, ve kterých při teplotách okolo nuly mrzne puklinová voda a odtrhává často obrovské bloky. Ty se řítí do údolí a vytvářejí *suťové kužele*. Nacházíme je pod každým žlebem a roklemi a jsou často i několik set metrů vysoké. Obrovský suťový kužel je např. pod Satanem, nebo pod Karčmarovým žlebem. Jeho base zasypá Dlhé pleso, a tak vidíme, že suťové útvary postglaciální postupně

ničí a pohřbívají geomorfologické útvary, vzniklé v době ledové. Mnoho ples je dnes již úplně zasuto a ty zbývající spějí též k pomalému, ale neodvratnému zániku.

Též mnoho morén, hlavně bočných, je dnes již pohřbeno pod suťovými kuželi a osypy. *Osypy* jsou široké, ploché suťové útvary nejčastěji vzniklé spojením několika suťových kuželů. Také též vodní eroze, výmolná činnost vody, zničila nebo značně rozrušila mnoho morén, hlavně čelních, v nižších polohách. Všechny jejich valy jsou dnes proráženy erosními rýhami potoků, které přitékají z hořejších pater dolin.

Z uvedeného vidíme, že vývoj této velehorské oblasti se stále mění, tak jak se mění vnější geologické síly, zde působící. Proto jednou budou i nejvyšší tatranské štíty sneseny, sstů z nich vzniklá zavalí jezera i doliny a Vysoké Tatry budou vypadat asi tak, jako dnešní Krkonoše. Z toho však nemusí mít horolezci obavy, to bude až za několik tisíc let.

Milovník přírody: To je úžasné, jak si ti ptáčekové umějí rychle stavět hnízdo.

Horolezecký přehled oblasti Baksan

KVĚTA PIKOROVÁ — IVAN SITAŘ

Na východních svazích Elbrusu pramení řeka Baksan. Horní část údolí této řeky, spolu s dolinami jejich přítoků Adyl-su a Adyr-su, tvoří výraznou geografickou oblast, která je velmi vyhledávána sovětskými horolezci, a letos se stane též cílem velké skupiny československých horolezců. Proto si jistě tato část Kavkazu zaslouží naši pozornost.

Baksanskou oblast začíná na západě Centrální Kavkaz. Budeme se zabývat jenom její nejvyšší částí, která je tvořena dvěma rovnoběžnými hřebeny: Hlavním (vodorovnějším) a Bočním (viz mapku v Horolezci, roč. 1957 č. 11). Toto ortografické rozdělení je výrazné ve východní části doliny, zatím co na západě se přes všechny tyto původní horské tvary přelily spousty vyvěřelin a vytvořily charakteristický kužel Elbrusu. Vyvěřelé horniny na Elbrusu jsou měkké, křehké a pro horolezce »nesympatické«. Celý masív je však pokryt ledovým příkrovem, místy značně silným. Východní část oblasti je naproti tomu tvořena z nejstarších hornin: tvrdých dokambrijských krystalických břidlic, prostoupených místy světlešedými žulami, a někde též z poněkud mladších triasových a dolnojurských břidlic a pískovců (sníženiny a sedla). Současné zalednění oblasti je jenom nepatrným zbytkem diluviálního zalednění, které vymodelovalo dnešní tvář hor a dolin. Prodělalo několik postupných stadií (na Kavkaze dvě: poslední a předposlední) a zanechalo po sobě mnoho výrazných stop: typický tvar údolí, morény, jezera ap.). Dnes je hranice věčného sněhu v Baksanské oblasti ve výši asi 3000 m, ledovcové splazy sahají ovšem mnohem níže (Šcheldinský ledovec — 2250 m). I v současné době ledovce silně ustupují, tak např. ledovec Velký Azauský ustoupil za posledních 70 let asi o 850 m. Největším ledovcem oblasti je ovšem sám Elbrus s mnoha ledovcovými splazy na svém úpatí. Z údolních ledovců jsou největší Šcheldinský, Kaška-taš, Bžeduch, Baškara a Džantugan v údolí Adyl-su nebo už zmíněný ledovec Vel. Azau a Azau u pramene Baksanu. Mnohem větší ledovce jsou ovšem na jižních svazích této části Kavkazu: Čalaat, Lekzyr, Ušba.

Podnebí je zde poměrně nestálé, mnohem tvrdší, než např. na Západním Kavkaze. Ve srovnání s letními Tatrami tu mnohem častěji prší (nad 3000 m sněží). Velkou překážkou orientace jsou mlhy a oblačnost. Teploty v noci neklesají příliš pod bod mrazu. Nejlepší podmínky k výstupům bývají

v červenci a v srpnu, během dne pak brzy ráno.

Rostlinstvo se mění podle nadmořské výšky. V nižších polohách jsou rozsáhlé lesní porosty. Zatím co na západním Kavkaze rostou převážně jedle, východněji v údolích Čereků buky a kleny, rostou v Baksanu hlavně borovice; výše přecházejí v zakrslé formy a keře, a ještě výše v horské louky.

Baksan je jednou z horolezecky nejnavštěvovanějších oblastí Kavkazu. Je tu celkem 7 stálých táborů: na soutoku řek Ju-sengi a Baksan leží tábor »Baksan« organizace Burevěstnik. V údolí Adyl-su jsou 4 tábory: tábor »Adyl-su« přímo v ústí doliny, tábor »Šchelda« na soutoku Šcheldy a Adyl-su, o něco výše tábor »Sachtor« a nejvýše tábor »Džan-tugan«. Až k poslednímu táboru vede automobilová cesta, která se napojuje na hlavní silnici, vedoucí z Nalčiku údolím Baksanu do Terskolu a dále na vědeckou základnu Akademie věd pod Elbrusem. V údolí Adyr-su jsou dva tábory: »Metalurg« a »Chimik«. Tábory jsou určeny pro 100—150 lidí v jednom termínu (20

Úspěšný prvovýstup čs. horolezců v roce 1957 na kavkazský vrcholek, Pik Brno (Snímek L. Zelinka)

dní). Od letošního roku se zavádí specializace táborů na učební (pro začátečníky), sportovní (pro horolezce s výkonnostními třídami), pro zahraniční účastníky, instruktorské školy ap. Tábory jsou vzhledem k našim zvyklým velmi dobře vybaveny (sprchy, kulturní zařízení aj.), ubytování účastníků je většinou ve stanech s postelemi. V táborech je stálý instruktorský sbor, záchrannou službu si organizuje každý tábor samostatně.

Horolezecký charakter oblasti by snad snesl přirovnání ke skupině Montblanku. Najdeme tu těžké skalní stěnové výstupy, typické např. pro Západní Kavkaz, vedle nich však i obtížné ledové a kombinované skalně-ledové výstupy, i když ne v takových rozměrech jako v Bezingi (Severní Ušba 4a, SZ stěna Ullu-tau-čany 5b). Celé Baksanské oblasti dominuje sněhová kupole Elbrusu. Přesahuje okolní vrcholy nejméně o dvě třetiny a zabírá téměř polovinu obzoru. Výstup na Elbrus není technicky těžký (byl dokonce proveden i na lyžích), je však populární jednak rozhledem, jednak výškou, která už klade značné požadavky na aklimatizaci.

Pod Elbrusem se rozkládá oblast nevysokých břídlinatých hřbetů a sedel. Prvními horolezecky zajímavými vrcholy jsou Nakra a Donguz-orun. Vedou na ně skalní a kombinované výstupy 3. a 4. stupně (Nakra: skal. 3b, komb. 4b, D-orun: Sněh. 2h, komb. 3a, 4a). Poměrně snadno dostupné jsou další štíty v hřebeni: Jusengi (sněh. 1b) a Ach-su (led. 2a). Štítem Odborů (2a) začíná masiv Šcheldy-tau. Na jeho 5 vrcholů vedou těžké kombinované výstupy severními i jižními stěnami (klas. 4 a 5). Ještě obtížnější je přechod hřebem přes všech 5 vrcholů (5b), který byl poprvé proveden v roce 1940. Je to jeden z nejtěžších kavkazských traverzů. Dávným snem gruzínských horolezců byl spojený traverz masivu Šcheldy a Ušby. Válka odsunula jeho uskutečnění až na rok 1950. Dvojvrcholová Ušba leží sice jižně hlavního hřebene, musíme ji však také počítat do této oblasti. Nejlehčí výstup na Jižní vrchol je skal. 4b, na Severní sněh. 4a. SZ stěna sev. Ušby 5a. Historie dobytí Ušby tvoří sama o sobě zajímavou kapitolu světového horolezectví (viz Horolezec, 1957, čís. 12). Na štít Šurovského, severovýchodně od Šcheldy, vede lehký výstup z jihu (2a), známá je však hřebenovka (komb. 4a) a zejména SV stěna, jeden z nejtěžších skalních

výstupů v této oblasti (5b, družstvo Abalakova r. 1953).

Na skupinu severněji položených štítů mezi Bžeduchem a štítem Germogenova vedou většinou sněhové a ledové výstupy s jednotlivými skalními úseky: na Bžeduch 3b, štít Svobodného Španělska 4a a 5a (sev. stěnou), Ullu-kara 3a, štít Germogenova 3b a 4a. Pěkný a snadný výstup vede na Čegget-kara-baši v bočním hřebeni (skal. 2b). Baškara je známá svou klasickou trojkovou (skal. 3b) cestou s Džantuganského plató, nejvyššího patra ledovce Lekzyr. »Krasavec« Džantugan není také z nejtěžších (pěkná sněh. 2a a »nepříjemná« skalní 3).

Rozsocha Gumači — štít Mongolské lidové republiky — je převážně skalnatá, avšak více rozrušená, než např. oblast Šcheldy. Zajímavé výstupy jsou na štítu MLR (záp. stěnou 4b, hřebenovka 3b), ostatní vrcholy jsou snadno dostupné (1 a 2). Štíty severně od této rozsochy jsou přístupné z doliny Adyr-su. Z horolezecky nejvýznamnějších je třeba vzpomenout zejména Ullu-tau-čanu (sz. stěna 5b, prvovýstup skup. Abalakova r. 1951) a Džajlyk, imposantní vrchol s několika výstupy 4. stupně.

Z údolí Baksanu vede několik cest na jižní stranu hlavního hřebene. Nejužívanějším přechodem je sedlo Donguz-orun (turistická stezka, která vede k táboru »Nakra«). O něco obtížnější je přechod přes sedlo Bečo (cesta vede po ledovci, klas. 1a). Z doliny Adyr-su vede nejrychlejší přechod přes sedlo Mestija (2a). Ostatní sedla mají většinou už horolezecký charakter a používali se jen jako nástupové cesty.

Na závěr bychom chtěli ještě upozornit na některé knihy a články, které mohou podat podrobnější informace o této oblasti. Kromě literatury, uvedené v Horolezci roč. 1957, č. 11, je to ještě nově vyšlá knížka »Sputnik alpinista« od K. Kuzmina, která obsahuje dosti podrobnou a horolezecky zaměřenou kapitolu o Kavkaze. V ročenkách »Poběžďonnye věršiny« jsou popsány všechny těžší výstupy, provedené zde v poslední době (Traverz Šcheldy — Ušba, sz. stěna Ullu-tau-čany, sv. stěna štítu Šurovského, s. stěna štítu Svob. Španělska). Seznam výstupů s oficiální klasifikací je v knížce »Alpinističeskije lageri profsojuzov«, vydání z r. 1949. Kromě toho jsou všechny výstupy klas. 3 a více uváděny průběžně v ročenke.

Ve dnech 27.—29. června 1953 bude již po druhé uspořádán Celostátní sraz horolezců v Sedmihorkách v krásném prostředí Českého ráje. Přihlášky s udáním počtu osob a počtu požadovaných stanů, případně kolik stanů budete mít vlastních, zaslejte na KV ČSTV Liberec k rukám soudruha Plátka.

K propagaci horolezectví

OTA GAVENDA

III. plenární zasedání ústředního výboru Československého svazu tělesné výchovy se široce zabývalo otázkami výchovné a propagační práce v tělovýchově, upozornilo na řadu nedostatků a uložilo všem orgánům cílevědomě pečovat o jejich odstranění. Konstatovalo zejména, že není dostatečně rozvíjen boj proti samoúčelnému chápání tělesné výchovy, proti jejímu odtrhnutí od života, proti buržoasnímu chápání tělovýchovy a z toho vyplývajícímu klubismu, primadonství, individualismu, nekázi, nešetrnosti k socialistickému majetku atd. Proto rozhodlo postavit na první místo v činnosti výchovné propagačních pracovníků otázky výchovné, při čemž je třeba vidět, že výchovně propagační práce není resortním úkolem těchto pracovníků, ale že se jí musí zabývat všechny kraje, jednoty a oddíly pod osobní odpovědností vedoucích, a že nejdůležitějším výchovným prostředkem je osobní příklad instruktorů a funkcionářů. Článek soudruha Gavendy je zaměřen více na otázky propagace než výchovy — přesto obsahuje řadu dobrých postřehů a obrací pozornost k problémům, jež je třeba řešit.

O významu propagace v různých sportovních odvětvích nemusíme jistě nikoho přesvědčovat. Rovněž horolezectví potřebuje svou propagaci a snad mnohem palčivěji, než je tomu v jiných sportech, protože veřejnosti jsou jeho ideje a hodnoty méně známy.

Všem horolezcům je znám názor veřejnosti na horolezectví; tím odpovědnější musí být náplň horolezecké propagace. V jiných sportovních odvětvích se mohou propagační pracovníci spokojit pouze s propagační činností jednotlivých sportovních výkonů, v horolezectví se však musí propagace ubírat jinými směry. Nejdůležitější zde bude výchova veřejnosti, aby změnila svůj názor na horolezectví, aby si ujasnila cíl a podstatu horolezectví. Nedosáhneme toho však mravokárnými přednáškami nebo články, které si stěžují na negativní postoj nehorolezců a nezájem mládeže o tento sport.

Většina horolezeckých oddílů nedovede prodat své úspěchy, žije jen pro sebe, snaží se vytvořit kolem sebe kruh nedostupnosti a domnívá se, že dobrou vlastností horolezce je skromnost i v činnosti propagační. Tento postoj není správný a jen podporuje špatný názor okolí, že horolezci tvoří zvláštní druh lidí, skupinky podivínů a horských samotářů. To ovšem neprospívá horolezectví. Naopak, musíme se snažit, aby

veřejnost o nás věděla, dovedla ocenit horolezecký výkon, pochopila naše nadšení, ujasnila si, že horolezecké oddíly přispívají zejména k výchově charakterních lidí, kteří nemají jen své hory, ale jsou nadšenci i na svých pracovištích.

Proto každý horolezecký oddíl by se měl snažit, aby využil všech forem propagace k seznámení širokého okruhu s životem horolezeckého kolektivu.

Bude snad dobré, když si povšimneme zatímního stavu propagace horolezectví.

Nejúčinnější zbraní je jistě tisk, ať již denní nebo měsíční a posléze i knižní vydání s horolezeckou tematikou. Každý z nás byl svědkem velkého zájmu čtenářského kolektivu o knihy s horolezeckou tematikou, který dokonce způsobil, že tyto knihy se často nedostaly do rukou samotných horolezců. Ovšem dosud vyšlých knih v češtině bylo málo, na Slovensku se situace již v letošním roce značně zlepšila. Velmi špatná situace je však v denním i měsíčním tisku. Jen zřídka se zde objeví zpráva o horolezecké činnosti oddílů, reportážní záběry se neobjevují téměř vůbec. Stejná, ne-li ještě horší, je situace v rozhlasu a ve filmu. Jen málo oddílů pak věnuje péči názorné propagaci. Naskytá se zde otázka, kdo má vlastně vinu, že je horolezectví propago-

Instrukční nástěnka o horolezeckém laně. Fotografie druhů lan, způsoby nošení lana, stáčení lana, navazování na lano a zapínání lana do karabiny doplněné kresbou přitahovaly velkou pozornost veřejnosti

váno vzhledem k jiným sportům v mnohem menším měřítku, než abychom mohli být spokojeni.

Vina je v plné míře u horolezců.

O dobrou propagaci horolezectví se musíme doslova bít. Od ústřední propagační komise až po jednotlivce v horolezeckých oddílech. Nesmíme se dát odradit počátečními neúspěchy. Z denního života víme, že mnohý si dal velkou práci se sestavením nějaké zprávy pro tisk, poslal některé redakci — a zpráva nevyšla. Pisatel pak byl zklamán, domníval se, že jeho zpráva byla špatná a tak raději již více nepíše. Zkušenější je však vytrvalejší a během své dopi-

sovatecké činnosti počítá na určitý „rozptyl“ a po čase jeho trpělivost přinese ovoce.

Práce každého funkcionáře v oddíle nebo i v sekcích je odpovědná a těžká. Pro funkci propagačního pracovníka se dosud velmi těžce hledal horolezec, většinou však pak figuroval pouze ve vedení jen proto, že je obsazení funkce nutné k požadovanému složení vedení oddílu nebo sekce.

Jistě musíme hodnotit kladně zápal cvičitele, který musí být dobrým znalcem teoretických i praktických znalostí a předávat je s obětavostí členům oddílu.

U dobrého propagačního pracovníka musíme však žádat ještě větší nadšení pro věc. Trpělivé shromažďování materiálu, studium, vlastní výcvik, zpracování zpráv pro tisk, uspořádání a grafickou úpravu skříněk, bohatou fantasií pro vymyšlení stále novějších a poutavějších forem propagace — to zabere hodně volného osobního času. Zde snad je jedna z příčin, proč této práci se většina členů vyhýbá. Další příčinou je i pocit, že práci na tomto úseku budou posuzovat nejen členové oddílu, ale zejména veřejnost. K propagační práci musí přistoupit každý s vědomím, že jeho úsilí nebude mnohdy ani oceněno, nesmí se dát odradit, ale s houževnatostí dobrého horolezce pracovat pro náš sport. Musí se na příklad smířit se skutečností, že mnohá redakce vzhledem k nedostatku místa provede nevhodný škrt a pak se sesype na hlavu nebohého pisatele přival val výčitek.

Propagaci horolezectví můžeme rozdělit na dva směry:

a) propagace horolezectví pro veřejnost,

b) propagace mezi horolezci — čili výchovná činnost ve vlastních řadách. Tento druhý směr propagace byl usnesením III. zasedání ÚV ČSTV postaven nyní na první místo. Právem, neb na tomto poli se dosud udělalo velmi málo.

Oba směry propagace mají dosáhnout různých výsledků.

Nejdůležitější bude, abychom dosáhli dobrého výsledku výchovného, který nám v naší práci nejvíce pomů-

že. Tento se bude prolínat s náborovou propagací. Zdánlivě nejjednodušší bude informativní propagace o činnosti oddílů a československého horolezectví vůbec. Ideálního výsledku dosáhneme ovšem, podaří-li se nám při každém druhu propagace vhodně použít výchovného, náborového i informativního výsledku.

V mnohých krajích, ať již v oddílech nebo v sekcích, mají určité schopné jedince, kteří dovedou využít některý z druhů propagace. Některý umí dobře fotografovat, jiný napíše pěkný článek do tisku, další má opět cit pro grafickou úpravu, mnohý je nadán bohatou fantasií ve volbě náborových prostředků. Jen málo propagačních pracovníků je schopno pracovat všemi propagačními prostředky. Bude tedy na některém cílém jedinci, aby využil a skloubil schopnosti členů oddílu a tak dosáhl dobrých výsledků ve své práci.

A nyní se podíváme na propagační práci horolezeckého oddílu.

Rozsah jeho propagační činnosti bude v první řadě v místě. Ze základních forem propagační práce budou jistě nejdůležitější:

a) vývěsní skřínky, b) propagační výstavky, c) besedy, d) práce s tiskem a rozhlasem, e) jiné propagační akce oddílu.

Využití všech forem vyžaduje již hodně zkušeností a je škoda, že oddíly nepíší o svých úspěších v propagaci a navzájem si nevyměňují své názory na dobrou výchovnou a propagační práci. Zde zejména by hodně mohla pro oddíly udělat výchovně propagační komise při krajských sekcích.

Shrňme nyní alespoň základní postřehy a poznatky z jednotlivých forem propagace.

Vývěsní skřínky. — Vývěsní skřínka je základním požadavkem. Volíme raději skřínku větších rozměrů, umístěnou na rušném místě obce. Ideální by byla dokonce osvětlená skřínka. Základní úpravu skřínky měníme 1–2krát ročně, dbáme, aby skřínka byla vždy řádně natřena. Dobrou náhražkou za skřínku bývají i užší boční výlohy, které se dají celkem snadno získat pro propagační skřínku. Do základní výzdoby patří název oddílu, adresa pro při-

padnou korespondenci a přihlášky. Rovněž i místo pro oznámení akcí oddílu je dobré, zejména pracuje-li oddíl pravidelně po celý rok a jeho činnost je pestrá. I tato oznámení jsou vhodným a dobrým »tahákem« pro nábor členstva. Vlastní náplň pak měníme nejméně jednou měsíčně, ideální by snad bylo dvakrát v měsíci. Jsou však oddíly, které zaplní skřínku dobrým materiálem i týdně. Důležité je, aby výměna se děla pravidelně, což má velký význam, stane-li se již horolezecká skřínka oblíbenou u veřejnosti.

Pro výběr námětů si vypracujeme určitý plán, v žádném případě nepřipustíme, aby skřínka působila roztráštěným a neuceleným dojmem. Základem výzdoby bude jistě dobrá fotografie. Používáme zásadně větších fotografií, ostrých a kontrastních a hlavně různých rozměrů. Nebudeme se případně bát v rámci dobré grafické úpravy i fotografii zastříhnout do neobvyklého tvaru. Vhodná a přitažlivá kombinace je fotografie s kresbou. Kresbu použijeme pouze v případě, máme-li ve svém středu dobrého kreslíře. Fotografii pak může doplňovat text. Zde však bohužel často dochází k dvěma velkým prohřeškům. Jedním je dlouhý text a druhým jsou gramatické chyby. Propagační skřínka bude pak hlavně obrazem časovosti. Dojde-li k význačné události v horolezeckém světě, ihned musíme výzdobou skřínky reagovat na tuto událost. V žádném oddíle by pak neměli zapomenout na propagaci časopisu HOROLEZEC, případně i jiného turistického a horolezeckého tisku a jednou ročně (nejlépe v listopadu, kdy se objeďnává odběr časopisů) věnují náplň skřínky našemu tisku. Z praxe pak nejpřitažlivější jsou záběry z horolezeckých výstupů s nákresey stěn a výstupových cest.

Výstavky. — Pro výstavku se může rozhodnout oddíl s bohatou tradicí a s větším počtem členů. Můžeme ovšem začít skromněji. Ve výkladní skříně uspořádáme alespoň jednou ročně výstavku horolezecké výzbroje, výstroje — doplněnou literaturou, velkou fotografickou zvětšeninou a vhodným heslem. Výstavu většího rozsahu ztěží uspořádá oddíl, krajské výchovně pro-

pagační komise by se pak měly v každém případě zabývat problémem horolezecké výstavy, i kdyby to snad pro počátek byla jen výstava horolezeckých fotografií. Očekává se, že horolezecká výstava, která se připravuje v Praze, se stane putovní a bude postupně instalována ve všech větších krajských městech.

Besedy. — Horolezecký oddíl, který má ve svém středu dobrého horolezce a zkušeného přednášeče, uspořádá během roku několik besed pro veřejnost. Přednášku samozřejmě doplníme promítáním fotografií nebo filmu. I samotné filmové večery jsou přitažlivou propagační formou. Psali o nich ostatně již horolezci z Prahy. Počet besed pro veřejnost nebude jistě během roku veliký, ale v žádném případě by je oddíl neměl přehlížet. Je to jedna z mála příležitostí, kdy náš sport bez diváků přijde do styku s veřejností. Nejprůběžnější budou temata z cizích velehor, nesmíme však zapomenout na naše Tatry, kde je hodně zajímavého pro nezavěšeného i pro samotného horolezce.

Práce s tiskem a s rozhlasem. — Oddílový pracovník bude zejména zásobovat denní tisk o činnosti oddílu během roku, o výstupech členů v Tatrách, upozorní na besedy, případně jiné akce oddílu. Články vhodně doplníme fotografií na lesklém papíře. Nezapomínejme na závodní časopisy, kde můžeme udělat veliký kus práce pro propagaci horolezectví. Nejvhodnější formou a velmi přitažlivé budou zajímavé reportážní záběry ze života horolezců, které jsou čteny čtenáři nejrozličnějších zájmů. Vhodně sestavená reportáž, kde nenucenou formou bude naznačena výchovná stránka horolezectví neměla by opravdu chybět v denním tisku, který se dostává do největšího okruhu čtenářů.

Jednotlivé rozhlasové stanice ve svém vysílání rádi zařadí do programu zprávy o činnosti horolezeckých oddílů. Je sice pravdou, že stanice se musí zaměřovat většinou k relacím z vlastního kraje, ovšem i tak se dá umístit hodně reportážních záběrů. Hlavně vysílání pro pionýry a mládež zařadí vždy dobré reportážní záběry s horolezeckými náměty.

Jiné propagační akce oddílu. — Zde již bude záležet na iniciativě a vynalézavosti členů oddílu. Mezi mládeží by na příklad měl určitě úspěch společný výlet mladých chlapců a dívek se »skutečnými horolezci«, jak nás ve svých rozhovorech nazývají. Nejlepších výsledků dosáhneme po besedě o horolezectví a po ukončení pozveme mládež na vycházku do přírody, kde jim předvedeme kus horolezeckého života v přírodě.

Jaká pak bude náplň krajské výchovné propagační komise?

Pomáhat oddílovým výchovně propagačním pracovníkům a v současné době se zaměřit hlavně na výchovnou práci mezi horolezci, na plnění usnesení III. zasedání ÚV ČSTV. Rozpisovat se o různých způsobech práce komise by zabralo jistě hodně řádků. Zmíníme se jen o některých, poněvadž očekáváme, že jednotlivé kraje se pochlubí svými úspěchy.

Krajská komise na příklad může sestavit seznam přednášejících z různých oddílů, námětů jejich přednášek, doprovodný obrázkový nebo filmový materiál. Jednotlivé oddíly, které ve svém středu nemají přednášející, mohou si pak přímo pozvat některého pro besedu. Nejlepší a nejochotnější konečně by mohli své přednášky uvést i v jiných krajích.

Pro výzdobu skříněk by mohla opatřit komise seriály hodnotných fotografií s grafickým návodem výzdoby a v koloběhu zapůjčit jednotlivým oddílům. Pro horolezce zajistí přednášky našich předních horolezců, případně i zahraničních. Upozorňuje včas horolezecké oddíly na knižní novinky, zajistí určitý počet výtisků pro horolezecké oddíly. Provede nákup knih s horolezeckou tematikou z antikvariátu a doplňování krajské horolezecké knihovny o všechny novinky naše a zahraniční. Během doby tak zde vznikne bohatá knihovna, která může dobře posloužit všem horolezcům v oddílech i v sekcích pro sebevzdělání. Krajské komise zanedbávají většinou úplně vedení kroniky, která by zachytila nejdůležitější úseky horolezeckého života v kraji. Dále podporuje a podněcuje iniciativu dopisovatelů, aby jejich snaha

byla alespoň oceněna uznáním nadřízených složek a tak jim dodala chut k další práci.

Podobně by měla pracovat i ústřední komise, která v uplynulých letech zůstala veřejnosti i horolezcům hodně dlužna.

Jistě jsem nevyčerpal všechny možnosti propagace a její podpory. Na příklad bylo by vhodné připomenout, aby horolezecké oddíly využívaly různých tělovýchovných slavností a akademií k propagaci svého sportu, aby oddíly i sekce ve svém rozpočtu pamatovaly určitou částkou na propagaci.

Triglav sála - nesála

DR. BORIS BÁLENT

Nie som a nechcem byť individualistom a samotárom, ale niekedy si dosiahnutie cieľa pýta nečakať na spoločnosť a pustiť sa do toho sám: »sólo«. — Asi v roku 1950 čítal som knihu Júliusa Kugyho o jeho krásnych výstupoch v Julských Alpách a 20. októbra 1957 mal som šťastie na ceste do Juhošlávie jeden uskutočniť. Už pred rokom som si v pražskom antikvariáte kúpil sprievodcu po Julských Alpách z r. 1909, podľa ktorého som sa podrobnejšie zorientoval. Prirodzene, učaroval mi Triglav, najvyšší vrch Juhošlávie (vysoký 2863 m, teda presne o 200 m vyšší ako tatranský Stalinov štít) a najkratší výstup naň údolím »Vrata« od dediny Mojstrana. Vrcholná túžba bola zliezť jeho slávnou severnú stenu, menšiu, ale pekná možnosť vyliezť na Triglav aspoň turistickou cestou a krajná skromnosť pozrieť si Triglav a jeho stenu aspoň z konca doliny. Nepriaznivé okolnosti, s ktorými bolo treba aj na jeseň rátať — hmla a dážď — sa odkladom odchodu a krátením dní stávali totiž pravdepodobnejšie. Veď som čítal zpravu českých horolezcov, ktorí boli v Julských Alpách v apríli 1956 celý týždeň a na Triglav sa pre hmlu nedostali. Dĺžka výstupov z doliny Vrata v hodinách ma ubezpečovala, že sa tu niečo môže

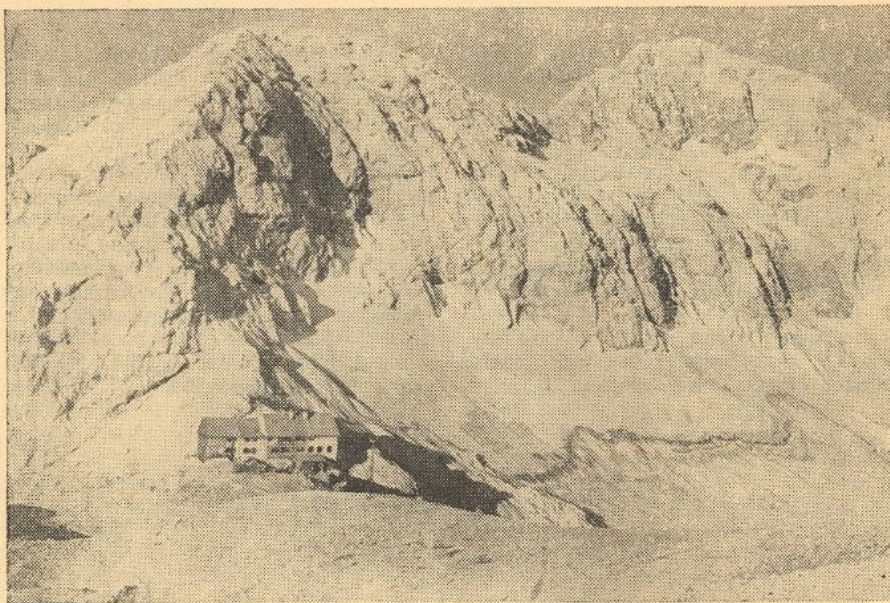
Mnohé oddíly jistě mají bohaté zkušenosti s propagací a jistě hodně užitečných zajímavostí bychom se dozvěděli výchovně propagační práci mezi samotnými horolezci.

Snad mnozí z nás nikdy ani nepřemýšleli o práci propagačních pracovníků nebo dokonce jejich práci podceňovali. Musíme si však přiznat, že dobrá práce horolezeckého propagačního pracovníka vyžaduje hodně obětavosti, vytrvalosti, zkušenosti, houževnatosti a nadšení. Ovšem bez podpory celého horolezeckého kolektivu jen stěží se dosáhne dobrých výsledků.

uskutočniť, i keď som mohol rátať len so sobotou odpoľudnie a nedeľou. Viac času som totiž vrcholezectvu na študijnej ceste nemohol a ani nechcel venovať, už aj pre iné krásne ciele mojej hlavnej životnej lásky odbornej — knihovedy.

V sobotu na obed vybral som sa teda — turisticky oblečený — vlakom do stanice Lesce-Bled. V jesennom slniečku som po obídení Bledského jazera išiel ďalej vlakom cez priemyselné mesto Jesenice do Mojstrany. Potme som vystúpil na neznámej staničke a slabou slovinčinou som sa dopytoval na cestu.

Po hodinke som uvidel svetielko. Bola to chata pri Peričniku, vodopáde 52 m vysokom, ktorý som si chcel druhého dňa na spiatocnej ceste pozrieť ešte pred zotmením. Pred chatou stáli bicykle a dnu boli dvaja mladí turisti a dve dievčatá — turističky. Po štvrthodinke ma dobehli na bicykloch a najstarší — 25-ročný — ma začal presviedčať, aby som šiel nazad, že Aljažev dom je zatvorený, že tam niečo kde spať, aby som sa vrátil. Pekne som mu vysvetlil, že som alpinista zo Slovenska a že veru nejdem od Tatier do Mojstrany preto, aby som sa z Vrat spod Triglava vrátil. Že radšej bivvakujem, prenocujem hoci na zemi. Mys-

Chata na Kredarici 2515 m

lel som si pri tom: veď aj Vy niekam idete. A ozaj, keď videl, že sa tak ľahko nedám, prezradil, že je tam o 100 m ďalej chatka »alpinistička soba«, ale bez dek, sú tam len »slamarice« — slamníky. Aj tak dobre, reku, a ide-me ďalej. Mali sme ešte dobrú hodinku cesty na dohovor a zblíženie. Oni boli študenti — horolezci. Chlapci Vid a Drago, rodáci z Mariboru a poslucháči medicíny v Lubľani, dievčatá Luba a Ivica, sestry z Lubľane. Chlapci už tri dni ložili po Triglave. Ráno chcú vstávať o 3. hodine, o 4. hod. ísť k nástupu pod severnú stenu Triglava, aby už o 6. hodine nastúpili lezenie III.—IV. stupňa. Stupňovanie lezenia Juhoslovania majú približne to isté ako my, len užívajú podstupne ľahšieho alebo ťažšieho lezenia, napr.: III+, III—. Cesta ubiehala, ale horšie bolo, že začínalo trochu mrholiť. Do izby »našej« chatky sa išlo oblokom — tak som ju aj opustil v nedeľu večer, a o 21. hodine som už spal, pod sebou i na sebe jednu slamaricu.

O 3. hodine ráno zistil Vid, že je hmla a mrholí, nuž sa spalo ďalej do svitu o $\frac{3}{4}$ na 6, kedy bola nová pora-

da. Lákal som ich aspoň na Triglav turistickou cestou, ale Vid si spomenul, že zabudli včera v severnej stene Triglava na tzv. policiach — lavičkách 2—4 m širokých — kladivo. Navrhli teda najľahšie prelezenie spodkom severnej steny, tzv. Slovinskou cestou, kombinované traverzom po Zlatorogových policiach, až ku kladivu a zakončenie Zimmer-Jahnovým výstupom, teda trasa stupňov II—III, I, III+. Mladšia sestra ostala dole. Ja som sa vďačne pridal i po vysvetlení, že po absolvovaní steny, pol hodinky pod chatou Kredaricou, z ktorej je ešte ďalšia hodina na vrchol, ma nechajú samého, lebo chcú dôjsť k vlaku o 16,30 do Mojstrany. Teda predsa bude Triglav sólo, resp. kombinovaný nesólo — sólo, myslel som si.

Na Tatranca pôsobia vápencové skaly zvlášť, najmä v prostriedku túry, keď zasvieti slnko a okolité štíty vyzerajú ako zasnežené. Nie je to tvrdá mohutnosť tatranskej žuly, ale jemnejšia krása bielych stien. O expozícii spádu steny pre nehorolezca možno sucho povedať, že je všade veľmi prudká. Výška steny Triglava (1000—1500

metrov!) je síce aj pre tatranského horolezca neobvyčajná, ale tiež akási mäkkšia.

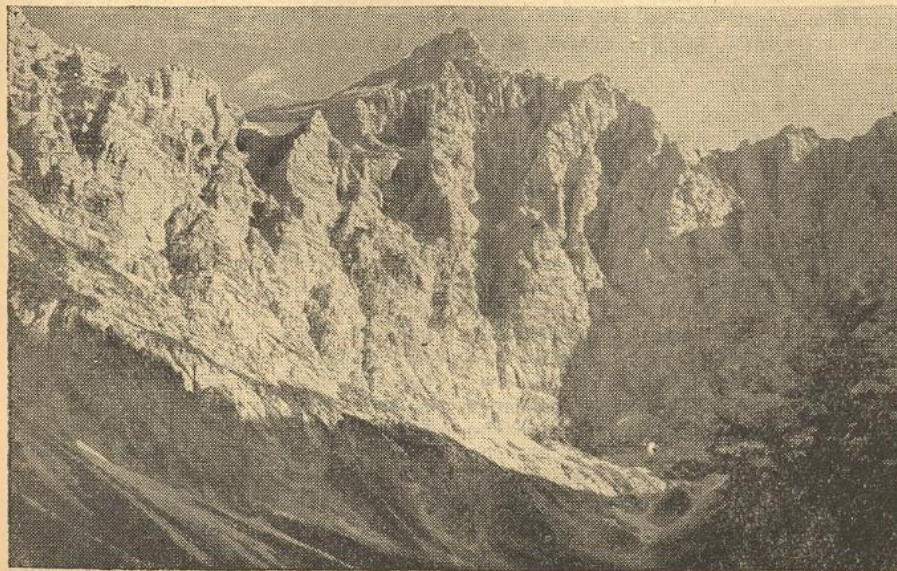
Pod stenou o $\frac{1}{2}$ hod. ma v nástupe moji mladí spoločníci nechali chvíľu vpredu, aby videli, ako sa držím skaly. Pred prvým ťažším miestom sme sa naviazali: Drago so mnou a Vid s Lubou. Zvrchu Drago a zdola Vid s Lubou potom s uspokojením konšatovali, že tatranskí horolezci lezú dobre. Ja som zas zistil, že chlapci lezú tiež dobre, dievča už slabšie, že julský vápenc má množstvo drobných, ale pevných chytov a že sa dá po ňom celkom bezpečne liezť, ale treba dať veľký pozor na piesok pod nohami. Mohlo by sa stať na jednom okrúhlom kamienku, ako Jánošíkovi na hrachu, najmä v exponovanom teréne. Vôbec pomer zlomísk a piesku je v Julských Alpách opačný než v Tatrách. U nás 90 % balvanov a 10 % drobného štrku, vo vápenci toľko piesku, že som sa pri zostupe po ňom spúšťal ako na lyžiach alebo po snehu.

Onedlho mi Drago navrhol, aby sme šli na krátko, lebo ozaj »Slavinska smer« nie je ťažká cesta, a tak sme

došli aj na Zlatorogove police, široké miestami až 6 m, skoro ako medené lávky pod Lomnickým štítom. Orientovali sme sa ľahko, lebo ranná hmla pred nami ustupovala a výhľad sa šírnil. Tu sme našli kladivo a sme si aj zadesiatovali, čo v Tatrách nezvyk-neme. Po traverze policami nastúpili sme potom do Zimmer-Jahnovho výstupu a ten bol ťažší — kolmá stena — najmä v hornej časti. Tam prvý Drago zabil zo 2—3 skoby a konečne vyšvihol sa aj na mierny previslý okraj steny. O $\frac{3}{4}$ na 12 sme boli všetci nad stenou v snehovom poli. Čas teda dosť pokročil, ale výstup ozaj stál za to a dosiahnutie vrchola bolo vo výhľade. Iná bola otázka, kedy zídeme z vrchola k Aljaževmu domu, kedy prídeme do Mojstrany atď. Chlapci sa mi ospravedľovali, že keby sme boli išli v trojke, dávno by sme boli hore, čo však mne vôbec nevadilo. Aspoň som sa mohol častejšie rozhliadať po nezvykle krásnom okolí. Srdečne sme sa rozlúčili a Vid ma ešte na pár minút odviedol ukázať ďalšiu cestu.

Hmla sa sem-tam prevaľovala a

Vychýrená triglavská stena

ja som zas sólo traverzoval Triglavský ľadovec s otázkou, či mi »mlieko« nezakryje chatu. Ale po štvrthodine sa mi Kredarica, položená vo výške 2515 metrov, ukázala v celej veľkosti (má kapacitu 120 postieľ!). Po chvíli zišiel z poschodia 25-ročný meteorológ Josip. Predstavil som sa a spýtal sa ho, či by nešiel so mnou na vrchol. Že ochotne. Za dva roky išiel na vrchol 82 razy. O 13. hodine sme už aj v družnom rozhovore — nesólo — išli. Výstup je uľahčený vysekaním skál i držiakmi, železnými kolíkmi, z ktorých vyčnieva 15—20 cm a sú zabité na dĺžku kroka vo veľkej časti výstupu. Hrebeň ide cez Malý Triglav, vysoký 2725 m. Výhľad na sever bol čistý a tak mi cestou Josip menoval tie štíty na obzore, ktoré som nevidel už zo steny, a ukazoval viaceré pekné a veľké okolité chaty. Do okolitých dolín, Komy, Kotu, Trenty a doliny Triglavských jazier, som videl stále hlbšie. Ani som si neuvedomil, kedy som prekročil najväčšiu tatranskú výšku. Vystupovalo sa mi síce trošičku ťažšie, ale to pri meniacej sa scenérii sa skoro ani nebadalo. Na juh bol už z vrcholu rozhľad malý a po chvíli začal fučať ostrejší vietor. Vošli sme do Aljaževho stípu, okrúhlejšej kovovej búdky z 1 cm hrubého železa s okienkami z hrubého skla a po niekoľkých minútach prišla

aj hustejšia hmľa. Urýchlene sme zostupovali. O ½15 hod. sme boli už zas na Kredarici. Tam sme vymenili vrcholezecké odznaky (JAMES za Planinska zveza), vypil som čaj a po informovaní o zostupe som sa priateľsky rozlúčil. Plán ďalšej — sólo — cesty predpokladal nájsť v snehu správnu zostupovú trasu. Vedel som, že zľava musím natriť na stopy mojich partnerov z horolezeckého výstupu, nuž som išiel radšej viac vľavo, až som ich skrížil.

Vid i Josip mi z dvoch možných spiaťtočných ciest do Vrat (1. cez Prag alebo 2. Tominškovou) jednoznačne doporučovali Prag a veru som im ďakoval, lebo zatiaľ čo som videl Tominškovu cestu ťahať sa vpravo postupne šikmo dole, chodník cez Prag bol priam kolmý. Preplietal sa cez pásy skál pomocou vytesaných stupňov a železných klinov tak, že keď sa človek obzrel, neveril vlastným očiam, kade sa cez tie 20—100-metrové skalné pruhy prešmykol. Zostup bol kedysi horolezecký, ale ho skrotili, ako Závrat v poľských Tatrách, len dlhší. U nás nemáme dosť vhodného prirovnania ani v menších rozmeroch. Aj pri rýchlom tempe to trvalo po Aljažev dom 2 hodiny.

Keď som zostupoval, klesala na steny Triglava aj hmľa ako veľká opona nad krásnym dejstvom.

Klimek Bachleda - kráľ tatranských vodcov

IVAN BOHUŠ

Nemení na veci, že Klimek Bachleda bol zakopanský goral a na svoj čas zriedkavý »obyčajný« človek, ktorý bol oduševneným poľským patriotom. Snáď iba zbytočne skromní funkcionári Towarzystwa Tatrzańského hovorili o ňom ako o najlepšom poľskom sprievodcovi, široká verejnosť poznala v ňom bez všetkých škrupúl najvýznamnejšieho tatranského vodcu, ktorého prvenstvo nerešpektovali len poľskí »przewodnici«, ale rovnako aj vodcovia po južnej strane Tatier. Veľký poľský horolezec Janusz Chmielowski, ktorý s ním vykonal početné výstupy,

označil ho prívlastkom tatranského orla. Čelný funkcionár Uhorského karpatského spolku dr. August Otto predstavil ho svojim spoločníkom pri náhodnom stretnutí na Rysoch (r. 1906) ako »slávneho Bachledu, najgeniálnejšieho vodcu vo Vysokých Tatrách«. A keď našiel v horách, pri záchrane človeka, bohatiersku smrť, zovšeobecnel pre Klimka Bachledu epitetom »kráľ tatranských vodcov«.

Bachledova všeobecná biografia je vlastne veľmi jednoduchá, i keď nie bez mnohých dramatických chvíľ. Narodený v Bachledówke pri Kościelisi-

kách, prišiel do Zakopaného ako 12-ročná sirota, aby slúžil zámožnejším gazdom a v letných mesiacoch pásol zakopanské stáda na vysokých holiach. Po kratšom pobyte na Slovensku a vojenskej službe vrátil sa do Zakopaného roku 1873, keď tam práve zúrila cholera a v panickej situácii nebolo človeka, ktorý by sa nebál pochovávať mŕtvych. Kliment Bachleda prevzal vtedy smutnú úlohu obecného hrobára.

Neskôr sa oženil, vyučil tesárstvu a v tomto remesle získal dobré meno. Cez zimu pracoval na stavbách, v lete chodil do hôr, najprv ako nosič popri preslávenom Ondrejovi Walovi, neskôr ako vodca. Jeseň bola dobou jeho tajných pytliackych potuliek po Tatrách, dobou, keď sa popri prenasledovaní kamzíkov oboznamoval aj s novšími a novšími zákutiami horstva.

Usilovnosť a striedmosť pomohli mu k tomu, že si zakrátko zakúpil pozemok a na ňom postavil úhladný »Dom Klimka na Kasprusi«. Cez leto sa so svojou rodinou — ženou, tromi deťmi — sťahoval do zadných hospodárskych budov, aby uvoľňoval miesto letným návštevníkom, ktorým poskytoval vzorným spôsobom celé zaopatrenie i vodcovskú službu.

V poslednom čase Klimek chorľavel. Tri razy prekonal zápal pľúc a ťažkosti mu robilo aj srdce. Zaiste srdcový anevrizmus zapríčinil aj jeho smrteľnú nehodu na Malom Javorovom štíte, kde sa ponáhľal na pomoc dohasínajúcemu mladému životu nádejného poľského horolezca Stanisława Szulakiewicza.

61 rokov života Klementa Bachledu vari najlepšie vystihuje výrok jeho učiteľa vo vodcovskom »kumštek«, Ondreja Walu, ktorý nám zachytil tatranský literát Ferdinand Hoesick: »Musím povedať, že nepoznám iného tak vzácného a poriadneho goralu, ako je Klimek. Poznám ho už dávno a určite lepšie ako hockto iný a ešte sa mi ho nepodarilo pristihnúť pri nešťachetnom skutku. A veru na celom Podholi nemám takého dobrého priateľa. Za všetko, čoho dosiahol, čím je dnes, vďaka len sám sebe, a keď sa mu dnes už dobre vedie, nuž preto, že si to zasluži. Poviem viac, že nielen medzi go-

ralmi, ale ani pánmi nepoznám nikoho, čo by som si ho vedel viacej ceniť a vážiť ako tohto Klimka.«

S horami sa Klimek Bachleda postupne oboznamoval ako pastier, pytliač a napokon nosič popri slávnych vodcoch Ondrejovi Walovi staršom i mladšom, Matejovi Sieczkovi, Šimonovi Tatarovi a Ondrejovi Tadžiakovi. Ubytovávajúc a zaopatrujúc mestských prišielcov, poznával povahy, mnohému sa učil a stával sa aj pri výkone vodcovských povinností dokonalým psychológom. Oproti iným goralským vodcom bolo veľkou Klimkovou výhodou, že sa vo Viedni, počas vojnenčiny, naučil nemecky.

Samostatne vodieval spočiatku najradšej len ženy a deti, väčšinou na celkom nenáročných túrach. Robil to zámerne, aby sa spoločensky cibril, poznával potreby najslabších turistov a postupne si staval akúsi dovtedy celkom nezvyčajnú, novú, rozhodne veľmi dokonalú svojškú teóriu vodcovských úkonov a úsluh. Takto sa stupňovite stával vodcom najväčšieho štýlu, o ktorom začiatkom 80. rokov minulého storočia kolovali priamo fantastického chýry.

Hoci si to už oveľa skoršie zasluhoval, stal sa vodcom I. triedy až r. 1886. Sám zdržiaval »povýšenie«, lebo sa obával, že pre vyššie sadzby za vedenie si ho ľudia budú zriedkavejšie zjednávať na túry a že sa takýmto spôsobom »ukráti o hory«. Klimkovo dobré meno prispelo však k tomu, že sa prepočítal a že si ho v letnej sezóne museli záujemci zjednať mnohé dni dopredu.

Bol veľmi príjemným spoločníkom a dokonalým informátorom. Oplýval zdravým, pohotovým humorom, ktorým vedel v prípade potreby odpútať pozornosť svojich zverencov od ťažkostí a námah a dôjsť s nimi aj napriek ich chvíľkovému zakolísaniu k vytyčeným cieľom. Na druhej strane hovoril však celkom otvorene o vlastných ťažkostiach a vážnosti situácie, keď bolo na mieste položiť otázku »vpred alebo späť?« Spisovateľ Hoesick zaznamenal Klimkove slová pri jednej takejto príležitosti: »Tuná, čo ako by som chcel, nič vám neviem pomôcť.

Každý z nás musí ísť sám o vlastných silách, neobzerajúc sa jeden na druhého. Ak sa obávajúte, vtedy sa vrátíme, lebo to je zlé miesto, cez ktoré možno prejsť len s plným pokojom a chladnokrvne. Aj keď sa vrátíme, nebude to hanba. Nejedem, dokonca i goral, vrátil sa odtiaľto a nespadol mu koruna z hlavy. A mohla by mu spadnúť, keby pokračoval v ceste a potom neobstál. Lebo keby neprešiel šťastlivo, to by sa poň ani schádzal neoddalo.

Pozoruhodná a priamo imponujúca bola Bachledova úcta voči jeho učiteľovi Ondrejovi Walovi. Aj keď už mal Klimek omnoho lepšie meno, snažil sa pri spoločných túrach stavať do popredia Walu a keď ho už v niečom musel korigovať, robieval to takým nevýslovne taktným spôsobom, že Wala tým nebol ani len v najmenšom kompromitovaný. Stalo sa napríklad, že — Walom vedení — zblúdili s turistami v hmle. Vedeli to obaja vodcovia, ale pokiaľ Wala nepoznal určité východisko z núdze, Klimek sa i teraz dobre orientoval. Aby nezahanbil Walu, prehlásil, že niekoľko dní predtým našiel novú cestu, kratšiu od predošlej, a keď je Wala uzrovný, povedie snád po nej, aby sa — vzhľadom na zlú chvíľu — rýchlejšie dostali pod strechu.

Klimkova vodcovská kariéra začala skromnými túrami do najľahších dolín, so zhýčkanými mestskými paničkami a útlými deťmi, a končila náročnými horskými výpravami s niekdajším výkvetom tatranského horolezectva. V Bachledovej klientele sa objavujú mená ako František Nowicki, Karol Potkański, Kazimír Tetmajer, Ferdinand Hoesick, alebo v poslednom desaťročí života dr. Stanislav Eljasz-Radzikowski, Janusz Chmielowski, Kazimír Brzozowski, Valentín Gadowski, dr. Adam Kroebl, dr. Stanislav Krygowski, dr. Karol Jordán, dr. Adam Lewicki, Mieczysław Karłowicz...

V roku 1888 absolvoval prvú novú cestu, keď zostúpil s Edmundom Ciegiewiczom a Jánom Fischerom z Lomnického štítu k Zelenému plesu, čo bolo do tých čias jedným z najväznejších »taterníckych« čínov (čiasťtočne sa líši od dnes bežne užívaného

smeru). Roku 1893 dosiahol pekný úspech, keď spolu s Michalom Siedleckým a Jánom Fischerom vystúpili prví juhovýchodným hrebeňom na vrchol Pyšného štítu. Na pamiatku tohto výstupu pomenoval maďarský horolezec dr. Karol Jordán sedielko na juhovýchod od Pyšného štítu, dovtedy bezmenné, Bachledovou štrbinou (poľ. Klimkowa Przełęcz).

Roku 1894 zaznamenal prvý výstup na severovýchodný a východný vrchol Bradovce s Kazimírom Tetmajerom a spoločníkmi, roku 1895 s Vladislavom Kleczyńským víťazstvo nad Gankom, ktorý po premnohých márných útokoch najodvážnejších horolezcov pokladali už aj zakopanskí vodcovia za absolútne nedosiahnuteľný. Odtvtedy neuplynula sezóna, v ktorej by Klimek nebol prišiel s novými cestami, novými smelými horolezeckými podujatiami. V pomerne nedosiahnuteľnom veku sa naučil lyžovať a stal sa potom aj časťtým návštevníkom zasnežených vrchov.

Nebolo záchranej výpravy, ktorej by sa nebol ihneď pohotove, bez úvah zúčastnil.

V čase, keď nechal nedojedenú sobotňajúšu večeru, aby sa ponáhal na pomoc mladému Szulakiewiczovi, mal od lekára výslovne zakázanú čo i len najmenšiu telesnú námahu. Ťažko chorý vyšiel do besnej fujavice a viac sa nevrátil.

Ostatní, zdraví, silní, mladí rezignovali v zľadovatelej, vetrom bičovanej stene Malého Javorového štítu. Klimkovi kázalo svedomie vytrvať do posledného dychu.

Pol hodiny po tom, čo sa jeho spoločníci rozhodli zostúpiť, nebolo už Klimka. Ponáhľajúc sa na pomoc mladíkovi, ktorého volanie — púha halucinácia — zvonilo mu v ušiach, padol v náruč smrťi. Zrútil sa do hĺbky vyše 200 metrov.

Týždeň po znesení Szulakiewiczovej mŕtvolvy našli pozostatky Klimka.

Kráľ tatranských vodcov skončil tragickou, ale bohatierskou smrťou.

Orlovi sa polámali krídla...

Výstupy horolezců SSSR v letní sezóně 1957

B. MINĚNKOV, mistr sportu

(Psáno pro Horolezce)

Od roku 1954 provádí se v Sovětském svazu soutěž o nejlepší výstup sezóny.

Soutěží se ve třech skupinách: ve skupině technicky obtížných výstupů (stěnové výstupy), ve skupině traversů (přechod několika vrcholů) a ve skupině výškových výstupů. V každé skupině jsou odměňována tři místa. Vítězná družstva jsou jmenována mistry SSSR v horolezectví za příslušný rok a členové družstva jsou vyznamenáni zlatými medaillemi a diplomy.

V každé skupině se obtížnost výstupu hodnotí známkami podle technické složitosti cesty, taktiky družstva, počtu horolezců, povětrnostních podmínek, výšky, příkrosti svahu atd. Do soutěže mohou být přihlášeny pouze výstupy, provedené na území SSSR.

Nejvýznamnějším výškovým výstupem v roce 1957 byl výstup na nejvyšší bod SSSR — Stalinův štít (7495 metrů, střední Pamír) novou cestou. Poprvé byl tento vrcholak zdolán r. 1933 Jevgenij Abalakovem a tentýž výstup severovýchodním hřebenem byl opakován v roce 1937 skupinou O. Aristova. V roce 1955 vystoupili na Stalinův štít jižním hřebenem čtyři gruzínští horolezci v čele s Josefem Kachianim.

V roce 1957 bylo rozhodnuto provést výstup na Stalinův štít z Pamírského firnového pole (5650—5900 m), spadajícího příkrymi ledo-sněžnými stěnami až 2000 metrů vysokými na ledovce Garmo, Fortambek, Beljajeva. Největší obtíží výstupu byl nástup na firnové pole po velmi strmém skalním hřebeni, pokrytém sněhem.

Dne 1. září, po sedmidenním útku, vystoupilo 11 horolezců, vedených známým sovětským horolezcem — výškařem Cyrelem Kuzminem — z firnového pole na vrchol.

Z téhož firnového pole byl prove-

den prvovýstup na štít Leningrad (6507 m).

Leninův štít (7134 m — Pamír, Zabajalskij hrbeť) byl zdolán novou cestou přes vrcholak Razdělnaja skupinou 8 uzbekistánských horolezců v čele s Elgibekovem.

Velmi zajímavý je prvovýstup horolezců sportovního klubu Akademie věd SSSR na »Štít 26 bakinských komisařů« (6834 m), který leží v odlehlé oblasti Pamíru v pohoří ledovce Fedčenko. Výstup na vrchol strmých hřebenových skal, pokrytých sněhem a ledem, byl proveden ve dnech 2.—7. srpna skupinou 8 horolezců, vedených Evženem Tammou.

Desetičlenné družstvo gruzínského horolezeckého klubu, vedené Davidem Medzmariašvilim, traverzovalo ve dnech 5.—13. srpna 1957 pět vrcholů Darvazského hřebetu (Pamír), vysokého více než 6500 m, s výstupem na štít Garmo (6595 m).

Z kavkazských výkonů je pozoruhodný travers vrcholů Dych-Tau (5190 m), Koštan-Tau (5149 m), Bezengi, s výstupem severovýchodní stěnou Dych-Tau. Jsou to dvě, svou obtížností klasické cesty. Jedenáctikilometrový travers Dych-Tau—Koštan-Tau ve výšce 5000 m byl poprvé absolvován Jevgenij Abalakovem a Viktorem Miklaševským v r. 1935 za 13 dní. Následujícím skupinám trvala tato cesta, považovaná za obtížnější nežli travers Bezengi, od 18 do 22 dnů.

Výstup na Dych-Tau dvoutisícimetrovou severovýchodní stěnou byl proveden v r. 1954 osmičlennou skupinou Vitalije Abalakova za 4 dni. Tento výstup byl pro rok 1954 oceněn zlatou medailí za obtížnost.

Mladí horolezci sportovního klubu moskevské vysoké školy technické, vedení Igorem Jerochinem, absolvovali celou cestu za 11 dní, na zdolání stěny potřebovali 2 dni a na další travers 9 dní.

V Suganské oblasti, sousedící s Bezenzi, prošla šestičlenná skupina mladých horolezeckých mistrů sportu, v čele s Ivanem Leonovem, dvacetikilometrový traverz patnácti vrcholů, dosahujících výšky 4300–4400 m, počínaje štítem Ax-su a konče štítem Golder. Cesta trvala 28 dnů, od 20. července do 16. srpna.

V Cejské dolině (střední Kavkaz) byl skupinou sportovců horolezeckého tábora »Torpedo« proveden traverz velké Cejské podkovy, od vrcholku Adaj-Choch až na štít Arciševského. Traverz, zahrnující 14 vrcholů ve výšce 4500–4600 m, dlouhý více než 24 km, trval 18 dní.

Velmi zajímavé cesty ve stěnách byly zlezeny také na Kavkaze.

Skupina několikanásobných držitelů horolezeckého prvenství SSSR, vedená Ivmem Filimonovem, vystoupila 1600 m vysokou severovýchodní stěnou Tichtengena (4582 m). Během čtyřdenního výstupu bylo použito 160 skob.

Odvažný výstup byl proveden dvěma horolezci-stěnaři, Michalem Chergianim a Josefem Kachlanim, 1800 m vysokou severozápadní stěnou Don-guz-Oruna (4452 m) [střední Kavkaz]. Na této nebezpečné cestě, končící 100metrovou ledovou stěnou, bylo během 3 dnů použito 82 ledových a 94 skalních skob.

Pětičlenná skupina moskevské vysoké školy technické, vedená Lvem Kališevským, zlezla v oblasti Bezenzi za 32 hodin 1800 m vysokou severní stěnu Koštan-Tau (5149 m).

Stěnové výstupy byly podniknuty i na nejvyšší horu Kavkazu Elbrus (5633 m).

Dva horolezci Ústředního sportovního klubu Sovětské armády, Někrašov a Življuk, vystoupili za dva dni jihozápadní, 700 m vysokou stěnou masivu Elbrus–Kjukurtlju (zatlučeno 93 skob) a provedli traverz jeho dvou vrcholů.

Všechny uvedené výstupy a traverzy byly klasifikovány jako velmi těžké. Jsou nejvýznamnější z 18 výstupů, přihlášených do soutěže.

Horolezecká mládež provádí pro své

zdokonalení velké množství výstupů po známých klasických cestách.

V posledních letech prudce stoupl počet absolvovaných cest vyššího stupně obtížnosti, a počet horolezců, zdolávajících každoročně vrcholky výstupy po cestách kategorie 5-A a 5-B, přesáhl 1000.

Samostatné stěnové výstupy absoluuje v sezóně průměrně 10–50 lidí (štít Šurovského, Ullu-Tau-Čaka, severní svahy Šcheldy, Dombaj-Ulgen atd.).

Mluvíme-li o sportovním horolezectví, je nutno se zmínit o tom, že dosavadní způsob zřizování horolezeckých táborů velkými sportovními organizacemi se stal brzdou rozvoje horolezeckého sportu. Proto bylo koncem roku 1957 přijato usnesení o převedení všech horolezeckých táborů SSSR do soustavy turisticko-exkursní sekce VCSPS (ústřední organizace sovětských odborových svazů), což umožní sjednotit práci v zájmu dalšího masovějšího rozšíření horolezectví.

Dříve byl horolezecký tábor místem, kde se zdokonalovali horolezci různých kvalifikací, což působilo obtíže. Nyní budou zřízeny zvláštní tábory pro horolezce-začátečníky, pro horolezce-pokročilé a konečně pro ty horolezce, kteří se chtějí stát mistry sportu.

Jeden z nejlepších táborů na Kavkaze »Džan-Tugan« v dolině Adyl-su bude plně vyhrazen pro výcvik horolezeckých instruktorů všech kvalifikací.

Rozšířením mezinárodních styků sovětských horolezců byla vyvolána nutnost zřízení horolezeckých táborů, které budou přijímat zahraniční horolezce. Takové tábory budou v Dombae (západní Kavkaz) a v Adyl-su (střední Kavkaz).

Závěrem možno říci, že jednotné vedení horolezeckých táborů umožní ještě více zajistit státní péči o bezpečnost výstupů, vybudovat rozsáhlou síť stanic záchranné služby a vzbudit zájem o horolezectví v nejširších vrstvách pracujících.

(Přel. Dr. Bártová)

JEŠTĚ O LEZENÍ na pískovcových terénech

ZBYNĚK MAREŠ

V posledních dvou číslech »Horolezce« se dostaly plným právem na přetřes zásady lezení v pískovcových oblastech. Myslím, že můj názor může být zajímavý právě proto, že nejsem žádnou »vešticí«, že jsem ani na pískovci, ani na jiných terénech nedokázal nic, co by stálo za řeč. Za mými názory tedy nestojí žádná autorita kromě autority řadového lezce, okouzleného našimi pískovcovými skalními městy, které nikdy nepovažoval za pouhé »cvičné« skály.

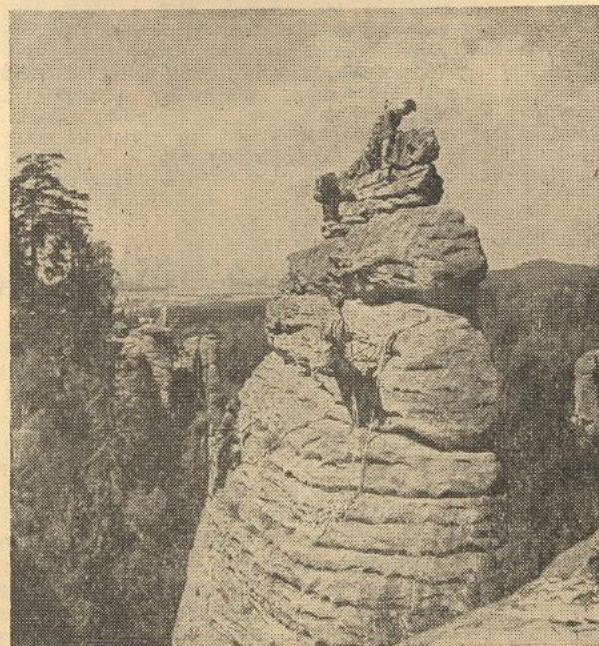
Všichni se shodneme v tom, že cesta je tím cennější, čím je krásnější, čím je na ní méně železa. I ti, kteří hájí používání umělých pomůcek při výstupu (Sýkora pro oblast SV Čech), ospravedlňují jejich použití tím, že na cestě zůstane dost čistého lezení.

L. Holpuch doporučuje převzít zásady saských lezců, především pravidlo používané při prvovýstupech, podle něhož nesmí prvovezec při zapouštění kruhu použít ani pomocných skob, ani smyčky. Jestliže se zamyslíme nad možností uplatnění tohoto pravidla na našich terénech na Turnovsku, sotva budeme souhlasit. Můžeme být hrdí na výsledky naší pískovcové školy, kterou založil J. Smítka a na níž navazují naši přední lezci této oblasti? Nesporně ano. A kolik z těchto nejkrásnějších cest by obstálo z hlediska saských pravidel? Ostatně Holpuch sám upozorňuje, že ani saská pravidla nemohou úplně vyloučit zbytečné železo ve stěně. Konečné slovo má vrcholová komise, která za dnešního stavu lezecké techniky a s ohledem na délku cest nepřipustí více než tři kruhy na nové cestě (ten-to požadavek není uveden

např. teplickou Strážní věž se šesti kruhy).

R. Torn upozorňuje na nebezpečí hazardování, vyplývající z extrémně uplatňované snahy omezit množství železa ve stěně (což se týká i saských oblastí). Uvědomuji si velmi dobře, že jednou z hlavních podmínek zajišťujících zdraví lezce je střízlivé ocenění vlastních sil a schopností. Komu chybějí tyto vlastnosti, najde na skalách vždycky dost příležitostí, aby si natloukl. Jestliže je ale nutné dobírat na těžké cestě na místě, kde není dostatečné jištění ani přírodní, ani umělé — a pád kteréhokoliv z lezců znamená neštěstí, pak je to neomluvitelné hazardování lidským životem. Necht se na mne prvovýstupce nezlíbí, ale takové extrémní stanoviště jenom znesnadní širší uplatnění tolik potřebné sna-

Výstup na jednu z věží v Prachovských skalách

hy o zvýšení nároků na čistou lezení v našich terénech. Ostatně, jestliže podle saských pravidel je dostatečným důvodem k umístění kruhu nebezpečí, že se lano přetrhne, proč nemá být kruh tam, kde hrozí nebezpečí zjištění obou lezců?

Myslím, že by pravidla turnovské oblasti, při zajištění činnosti vrcholových komisí a stanovení maximálního počtu kruhů na nové cestě, mohla být základem našich zásad lezení na pískovci. Ponechal bych ústeckým lezcům k rozhodnutí otázku, budou-li v jejich oblasti platit pravidla saská, která se tam nesporně vžila a podle kterých byla celá oblast horolezecky dobývána. Rovněž otázku, zda by se neměl někde kruh přidat, bych ponechal svědomí a odpovědnosti tamních vrcholových komisí.

Nesouhlasím s názorem B. Sýkory, že v oblasti sev. Čech má být schválen způsob, jakým se tam dnes leze. Museli bychom totiž zkoumat, jak se tam rozšířilo hojné používání umělých pomůcek, zda to nebyly především prestižní důvody dosáhnout stůj co stůj vrcholu. Nejsem pro to, aby se šmahem zrušily všechny cesty, na nichž

se leze tímto způsobem, to nechť v každém jednotlivém případě posoudí vrcholové komise. Nebvlo by ale správné, aby v této oblasti platil nečistý způsob lezení jako nutný, aby se takto lezly i nové cesty. Jsem přesvědčen, že tam je mnoho krásných cest, které je možno vylézt čistě, což dokazuje na příklad Krombholcova cesta na Milence.

Ještě jednu poznámku ke skalnímu městu v Adršpachu. Tamní skály jsou jedinou oblastí, o které můžeme říci, že z větší části odolala náporu německých lezců před druhou světovou válkou. Je smutné, že zůstává stranou zájmu našich předních lezců, zejména »spárářů«. Uskutečnil-li se v dohledné době čilejší mezinárodní styk s NDR, může se snadno stát, že i v této oblasti ponecháme objevitelskou úlohu německým lezcům. Domnívám se také, že nejlépe v praxi lze dokázat, že i v této oblasti je možné dosáhnout nezlezených věží a najít nové krásné cesty bez umělých pomůcek. Kromě toho potřebuje tamní oblast naléhavě horolezeckého průvodce a mapy. Schematická mapka, otištěná na turistické mapě Adršpašských a Teplických skal nebo v turistickém prů-

vodci, je nedostatečná. Není v ní zakresleno mnoho věží nezlezených i zlezených, chybí tam překrásný kout se skvělými věžemi mezi ozvěnou a adršpašským hradem (je uveden již v Pilátově průvodci). Totéž platí o skalách nad nádražím v Adršpachu, na Křížovém vrchu a v četných roklích celé oblasti. Ještě jednu prosbu k tamním lezcům: některé cesty jsou ve špatném stavu, a to i na nejpřitažlivějších objektech. Tak na Milencích musíte slaňovat z kruhu, který odporuje všem zásadám bezpečnosti, na Starostové vypadá druhý slaňovací kruh ještě hůře.

Na závěr co je třeba: Dohodnout se konečně na takových zásadách lezení na našich pískovcových terénech, které zvýší čistotu lezení a omezí množství železa ve skále.

Vybudovat všude autoritativní a výkonné vrcholové komise a pověřit je dohledem nad respektováním přijatých zásad a kontrolou stavu umělých zajišťovacích pomůcek.

Soustředit zájem našich předních »pískářů« na sev. Čechy. Vydat mapky a průvodce oblasti na Ústecku a v sev. Čechách.

současné skvělými výkony horolezců. Není proto náhodou, že právě nyní v průběhu vědecké ofensivy mezinárodního geofyzikálního roku na tento světadíl stojí v čele novozélandské expedice přemožitel Everestu sir Edmund Hillary a že jeho výkony patří k největším, jaké kdy člověk v této části zeměkoule dosáhl.

Nestarší zmínky o Antarktidě — původně Terra australis — možno hledat už u řeckých astronomů. Ale uplynulo ještě mnoho staletí, než přišel první

mořeplavec, James Cook, který, ač nevědomky, obeplul roku 1773 první tuto nejjižnější zemi. Za necelých padesát let po něm teprve Belinghausen, ruský admirál cara Alexandra I., objevuje antarktickou zemi uvnitř jižního polárního kruhu a obeplouvá tak celou pevninu Antarktidy. To bylo roku 1820. A pak znovu a znovu přicházejí do těchto končin mořeplavci i lovci tuleňů. Táhne je sem touha po poznání dosud neodhaleného, neprobádaného kontinentu. Postupně jsou moře i okrajové části antarktické pevniny zmapovány. Roku 1840 objevuje C. Ross první horské hřebeny a nazývá je pohořím Admirality. Horu tyčící se za tímto prvním objeveným pohořím nazve horou Sabínovou (3500 m). Rok poté, 1841, objeví dvě sopky, které pojmenuje podle svých lodí, činnou Erebus a vyhaslou Terror.

Koncem 19. a začátkem 20. století začíná období nejvýznamnějších výzkumů těchto končin. Američané, Norové, Švédové, Němci, Francouzi i Angličané, všichni posílají své výpravy k tomuto kontinentu. Shackelton při svém pochodu objevuje na západě pásma mohutných hor — Hory královny Alexandry a vystupuje na rozsáhlou náhorní plošinu — Plošinu krále Eduarda až do výše 3000 metrů nad mořem. Nejúspěšnějším badatelem byl Amundsen, který jako první dosáhl v roce 1911 jižního pólu a o měsíc předešel kapitána Scotta. Při svém pochodu byl nucen překonat další velmi rozsáhlé pohoří — Pohoří královny Maud. A pochod k pólu znamenal zdolání ústřední polární plošiny ve výši 3225 metrů.

Po dosažení jižního pólu přechází pak snaha polárních badatelů k průzkumu celé antarktické pevniny. První výstup na Erebus byl proveden roku 1908 členy výpravy Shackeltonovy, roku 1912 prozkoumává šest členů výpravy Scottovy tuto činnou sopku, vysokou 4050 metrů. Vlastní výstup začal 4. prosince v nadmořské výši 300 m. Po zřízení předposledního tábora ve výšce 2400 m a posledního tábora ve výšce 2700 m, který měl být vlastní základnou výstupu, vyrazila 10. prosince skupina k vrcholku. Pochod byl

značně namáhavý, mráz —34°, a tak po každých třiceti metrech byla zastávka. Ve výši druhého kráteru byl zřízen noční bivak. 11. prosince bylo silně zatáženo, takže byl výstup přerušen. V noci z 11. na 12. prosince se počasí náhle změnilo a po tříhodinovém výstupu bylo dosaženo vrcholku. Při zpátečním pochodu však potkalo skupinu ještě hodně nepříjemnosti. Několika členům omrzly prsty na rukou, Hoope-rovci omrzly nohy a Gran, který se vracel ještě jednou na samý vrcholek pro zapomenuté filmy, byl náhle zastížen výbuchem sopky.

Přesto, že od té doby došlo k mnoha dalším výzkumům a objevům, není dosud zcela jasno, jak vypadá celý povrch Antarktidy. Nové a nové výzkumy po třicátých letech našeho století, jakož i přelety celé pevniny nám odhalují pouze část po části z neznámého nitra šestého světadílu. Původní názor, že by se Antarktida skládala z řady ostrovů navzájem spojených ledem, nebyl potvrzen a zdá se, že jde skutečně o celistvý kontinent, pokrytý ledem, jež tvoří 90 % ledu celé zeměkoule.

Jaký je tedy povrch pevniny na jižním pólu a co o něm dnes víme? Antarktida měří 14,000,000 km², to jest dvě Austrálie nebo jedna a půl Evropy. Obě části, východní i západní, jak je možno Antarktidu dělit, jsou pokryty rozsáhlou náhorní plošinou v průměrné výšce asi 3000 metrů. Východní část v pohoří královny Maud vystupuje do větších výšek než horstvo v části západní. Hřeben pohoří Královny Maud je 2000 km dlouhý v rozloze asi 780 km². Vysoko v horách existují sladkovodní jezera, která jsou předmětem výzkumů zejména vědci SSSR. Charakter hor je podobný evropským Alpám. Za nejvyšší vrcholek je pokládán Mt Fridtjof Nansen přes 4000 m, i když nechybí údaj, že v oblasti země Marie Byrdové jsou vrcholky dosahující výše až 7000 metrů.

O reliefu hornin pod ledem víme dosud velmi málo. V pohoří královny Maud převládá prekambrijský terén, který pod ledovým příkrovem tvoří plotnu skal. Pouze nejvyšší vrcholy jsou bez ledu. Ledová pokrývka je

Antarktida očima horolezce

Dr. MILOŠ BENEŠ

Ve škole jsme se učili o pěti světadílech na naší zeměkouli. Ale dnes již hovoříme o šestém. Nejméně známém, nejjižnějším, nejjednodušším a přitom nejtěžším přístupem.

Tato rozsáhlá pevnina pokrytá ledovci a horami klade nesmírné nároky na člověka, který chce proniknout do jejího nitra. A tak zde musí každý vědecký účastník expedice být současně zkušeným horolezcem znalým náročné techniky postupu ve sněhu a ledu. Výkony vědeckých pracovníků jsou tedy

tvrdší než ledovce např. alpské. Síla ledu je v průměru 1600 m, maximum přes 3000 m. Sestup ledovců do moře není pozvolný, ale většinou prudký, terasovitý. Najdeme však i ledovce, jako na příklad Beardmore, Liv, Axel Heiberg a Leverett, které povlovně sestupují do moře a sahají splazem někdy až 100 km od pobřeží. Západní část, to jest ona část, kde je země Marie Byrdové a vysočina Ellsworthova, je charakterisována ostrými geografickými kontrasty. Pohoří zde tvoří jakousi řadu hor, která jako by byla pokračováním jihoamerických And. Někdy jsou dokonce nazývány antarktickými Andami, jejich struktura, zdá se, byla porušena v mezozoiku a třetihorách. Napojení And je nejlépe patrné na poloostrově Palmerově, odkud začíná vysočina Ellsworthova do nitra Antarktidy. Objevena byla při přeletu 1935 Ellsworthem. Tato vysočina tvoří tři horské hřebeny, z nichž střední Eternity Range dosahuje výšky 3300 metrů, okrajové hřebeny zvané Sentinel Mountains asi 3700 m. Od pobřeží jsou však patrna další pohoří dnes známá jako Rockefeller Mountains, Edsel Ford Ranges, jakož i další pohoří zaznamenaná Angličanem Dr. Fuchsem počátkem tohoto roku. Geologický podklad všech těchto pohoří nebyl dosud prozkoumán, neboť silná ledová pokrývka, která vlastně nikdy nerozmrzává, nedovolila dosud provedení výzkumu. V této západní části Antarktidy jsou též další účinné sopky. Nejznámější, jak výše uvedeno, je Erebus, jejíž láva má totožné složení s lávou tichomořských sopek. V západní části Antarktidy je i značné bohatství přírodních: nafta, minerály (174 druhů), uran a uhlí. O ložiskách uhlí se předpokládá, že jsou větší a bohatší než v celém ostatním světě dohromady.

Pouze 0,2 % území Antarktidy bylo dosud geologicky prozkoumáno. Jaké jsou překážky výzkumu v Antarktidě? Především nerovný, velehorský charakter ledovců, terén vystupující přes 4000 m. Na druhé straně hluboké i několik set metrové trhliny v ledovcích, pokryté zdánlivě pevnými sněhovými mosty. Podnební podmínky jsou na nejvyšší nepříznivé. Teploty klesají v zimu až na -80°C , maximum -80°C .

Vzduch je velmi řídký, pro dýchání nesmírně únavný. Sníh je suchý a ostrý jako písek. Zvedne-li se víchřice, což bývá velmi často — dosahuje rychlosti až 400 km za hodinu. Sníh při těchto víchřicích je hnán takovou silou, že uhlazuje kov a člověk musí mít tvář chráněnu maskou, chce-li jen vyjít z úkrytu. Dech při vysokých mrazech se stává bolestivým a pára dechu se mění v drobnou ledovou krupičku.

Další zvláštností Antarktidy je konečně jakási ledová fata morgana. Šíře oblohy v zenitu i na horizontu jsou tožné, stejné. Tento úkaz způsobuje značnou desorientaci nejen ve směru, ale i ve vzdálenostech.

V průběhu mezinárodního geofyzikálního roku sleduje světová veřejnost velmi pozorně zprávy o Antarktidě. Na 50 stanic 13 států zde provádí výzkumy. Na pólu relativní nepřístupnosti, ležící ve velehorách uprostřed východní Antarktidy v místě, kam dosud nevkročila lidská noha, 1500 km od nejbližšího pobřeží, ve výši 3900 m, zřídili před několika týdny sovětsští polárníci stálou zimní stanici »Sovětská«. V základním táboře SSSR »Mirnyj« pracuje také československý meteorolog horolezec Antonín Mrkos. S největším zájmem byl veřejností sledován závod dvou výprav o dosažení jižního pólu. Jednu vedl Dr. Fusch, Angličan, druhou směřující z opačné strany, přemožitel Everestu Sir Edmund Hillary. Hillary, který použil lehkého psího spřežení, dosáhl pólu o 14 dní dříve než Fusch, jehož expedice měla charakter těžké výpravy s pásovými traktory. Hillary se pak připíjil k Fuschovi a dne 6. března 1958 dokončil Fusch první překročení jižní pevniny (asi 3000 km) za 102 dní. Edmund Hillary po návratu prohlásil, že výstup na Mont Everest nebyl tak obtížný, jako cesta k jižnímu pólu a zpět.

Tyto úspěchy badatelů — horolezců znamenají další významný úsek v dějinách výzkumu Antarktidy — velmi mnoho bílých míst však zde čeká ještě na objevitele.

Znových knih

Koncem dubna vyšel v STN překlad z němčiny od Fritze Rudolpha: **Himálajští tygři**. Kniha vyšla v nákladu 15.000 výtisků, 320 stran, 12 hlubotiskových příloh akad. malíře Zd. Buriána, váz. za 16,30 Kčs. Recenzi originálu přinesl Horolezec č. 12/1956.

V Krakově vyšly v dubnu za redakce Vladislava Krygowského **Wierchy-1957**. 368 stran, 40 zl. Velmi obsáhná ročenka PTTK obsahující řadu článků o horách a horolezectví, dále kroniku a vyčerpávající bibliografii Polska. Ročenku vhodně doplňuje stručné shrnutí v jazyce ruském, anglickém a francouzském.

Arno Puškáš: **Vysoké Tatry**. Horolezecký sprievodca. Vydal: Šport, Bratislava 1957, stran 204, obrazových příloh 44. Cena váz. 30,50 Kčs.

Milé povánoční překvapení připravil horolezcům a milovníkům Vysokých Tater mistr sportu Arno Puškáš vydáním prvního dílu svého dlouho a pečlivě připravovaného horolezeckého průvodce. Do dlouhé řady publikací, obrazů, knih, map, průvodců obírajících se jedinými našimi velehorami přibýlo tak cenné a potřebné dílo zcela vyčerpávající tatranskou problematiku. V tomto dosud nejdokonalejším průvodci odklonil se Puškáš od starých systémů zcela novým a sympatickým pojetím výstupů. Systematicky postupuje ve výstupech, nepřechází z hřebene na stěnu nebo na sedlo. Má vše rozvrženo do tří skupin. Hřebenové výstupy označuje písmenem A, výstupy stěnou B a konečně výstupy z dolin do sedel a štrbin uvádí pod C. Seřazení výstupů je provedeno od nej-

starší doby k výstupům nejnovějším. Šípky v textu označují směr výstupu neb sestupu. V klasifikaci túry se přidržuje Wenzelbachovy stupnice s pominutím mezistupňů. Dvě veliké přednosti tohoto průvodce: Fotografie a schematické mapky. Vychází ze známé skutečnosti, že terén může dokonale zobrazit jen fotografie, na které jsou jednotlivé trasy přesně vyznačeny. Schematické mapky jsou naprosto přehledné a přesné, i když leckde kvůli přehlednosti jsou proti skutečnosti nataženy nebo zase zkráceny. Vysvětlující text je přiložen vždy ve čtyřech jazycích. Velikou předností je konečně ustálené a doplněné názvosloví. I když o některý název se asi rozvine polemika mezi samými slovenskými horolezci a znalci Tater (například Laštovičia veža pro kótu 2625 m), můžeme vcelku říci, že dlouho jsme čekali doplnění názvů u bezjmenných lezeckých objektů v horolezeckém terénu. Na kolik dílů je celý průvodce rozvržen, nám autor neudává. Prvý však obsahuje část od Kopského sedla po sedlo Baraních stráží, jakéžto hlavní hřeben spolu se všemi bočními větvemi. Postupuje tedy od východu na západ po Laliové sedlo. Poněvadž vynechává číslování výstupů od jedničky do nekonečna, jsou lehce možné případné dodatky. Obsahuje i všechny doliny, kotliny, kotle, plesa s jejich polohou i rozlohou podle dosažených pramenů, dále chaty, chatky i jiné objekty.

Autoři fotografií se zhostili svého úkolu skvěle a reprodukce hlubotiskem modrého odstínu je bezvadná. Jen červené trasy ve fotografiích

by měly být snad tištěny žlutou svítivou barvou, červená v tmavších skalních partiích zaniká. Průvodce je svázán v pevné celopletené vazbě a udělá všem přátelům Vysokých Tater jistě velikou radost, zvláště jestli další díly průvodce budou rychle následovat.

Josef Hlaváček

Poběždonnyje věřiny 1954

Ročenka sovětského horolezectví za rok 1953—1954 vyšla sice se značným zpožděním, přesto má však pro naše horolezce mnoho zajímavého. V první části podává přehled o expedicích sovětských horolezců do hor střední Asie.

Další kapitoly jsou věnovány vědecké práci horolezců v oblastech Sajano-Altaj a Aragac, a také zajímavému průzkumu nedostupné Rang-kulské jeskyně na jv. Pamiru, v níž jsou podle staré pověsti ukryty obrovské poklady čínských vojsk. Závěrečné kapitoly se zabývají himálajskými expedicemi: výstupem na Nanga Parbat, čtyřmi neúspěšnými výpravami na K2 (USA), Manaslu a Annapurnu II (Japonsko) a Dhaulagiri (Švýcarsko), a dvěma úspěšnými expedicemi z roku 1954: italskou na Čogori a rakouskou na Cho-oju. Knihu je možno koupit v prodejnách Sovětské knihy.

I. Štár

Polský horolezecký časopis **Taternik** na rok 1959 je již od měsíce června t. r. možno objednat v nakladatelství Orbis, Praha 12, Stalinova 46. Časopis přináší řadu velmi hodnotných článků z pera vynikajících horolezců a přátel hor a mnoho zpráv ze zahraničního alpinismu.

HOROLEZECKÉ zajímavosti

NA SHLEDANOU NA KAVKAZE

Druhá výprava sovětských horolezců pobývala ve dnech 24. 3. — 7. 4. 1958 v ČSR. Účastníci se zimního výcvikového tábora vybraných lezců na Kežmarské chatě. Sovětští lezci navázali s československými horolezci úzké přátelské styky.

TAKÉ INDOVÉ DO HIMÁLAJE

Poprvé v historii himálajských výprav se pokusí Indové o výstup na osmitisícový vrchol. Cílem letošní výpravy je Cho-Oju (8189 m), který byl dosažen v roce 1954 Rakušany. V polovině března vyrazila výprava z Katmandu. Účastní se jí pět Indů a sedm sherpů. Vůdcem expedice je Keki Banshah z Bombaye.

ÚSPĚCHY ČÍNSKÉHO HOROLEZECTVÍ

Čínští horolezci mají široké pole působnosti zejména v Tibetu. V posledních letech zaznamenali několik vynikajících úspěchů. Tak v roce 1956 společná čínsko-sovětská výprava na Mustangh-ata (7560 m) a v minulém roce podnikla čínská expedice druhý výstup na nejvyšší horu Číny Mýna Gongkar (7587 m), který byl dostoupen poprvé před 25 lety Američany.

ALPY SI VYZÁDALY 385 OBĚTÍ

V roce 1957 zahynulo v Alpách 385 horolezců, příslušníků 5 národů, kteří zaplatili životem lásku k horám, ale též svou lehkomyšlností a nezkoušeností. 43 z nich zahynulo v německých Alpách, 111 ve Švýcarsku, 42 ve Francii, 109 v Rakousku, a 80 v Itálii. Hlavní příčinou byly časté zvraty počasí, nezkušenost a nedostatečná výstroj a výstroj.

NAROZENINY V TROPECH

A. Mrkos československý astronom a meteorolog z Lomnického štítu a horolezecký reprezentant, který provádí výzkumy v Antarktidě ve stanici Myrnyj, vyjel si začátkem tohoto roku oslavit své 40. narozeniny pro změnu do tropů na ostrov Mauritius, kde se zastavil na 5 dní se sovětskou lodí Kooperacia.

HOROLEZCI NEJEN V HORÁCH

Pěvecký sbor horolezců Societa Alpinisti Tridentini má za sebou již 600 vystoupení v Itálii i v cizině a na 80 jejich písní bylo nahráno na desky.

PLÁNY POLSKÝCH LEZCŮ

Hlavním úkolem polského klubu Wysockogórskeho na rok 1958 je zajištění účasti dr. Hajdukiewiczze ve švýcarské výpravě na Dhaulagiri. Poláci přes všechny obtíže pevně věří, že se účast podaří. Pro ostatní budou ve slovenských Tatrách dva zimní tábory a 8 letních, dále tréninkový tábor v italských Alpách výměnou s milánskou sekcí Delfinat Club Italiano, výměna s francouzskými lezci z Groupe Universitaire de Montagne et de Ski a se Švýcarsy a druhý zájezd do Kavkazu pro 20 osob.

100 LET HOROLEZECKÉHO KLUBU

Britský Alpine Club oslavil koncem loňského roku 100 let svého trvání. Na slavnost bylo pozváno 450 hostů, mezi nimi také dva sovětští horolezci.

SBÍRKA NA DHAULAGIRI

Švýcarská Dhaulagiri expedice 1958 organizuje zajímavou sbírku na úhradu nákladů. Kdo zašle minimálně 5 Sfrs na bankovní účet výpravy, obdrží jako poděkování zvláštní pohlednici s nepal-skými známkami, podpisy účastníků expedi-

ce a s poštovním razítkem základního tábora v Pokhaře.

RAKUŠANÉ NA HIDDEN PEAK

Na druhý dosud nedosažený osmitisícový vrchol vyrazili 26. II. 1958 Rakušané. Výpravu vede ing. Morawec, který byl členem úspěšné expedice na Gasherbrum II v roce 1956.

A CO SHISHA PANGMA?

Tento třetí nedostoupený osmitisícový vrchol dosud nikdo neohrožuje. Štít leží na tibetské půdě a tím je tedy přístupný spíše horolezcům ze zemí socialistického tábora. Kdy bude zorganizována společná výprava např. sovětských, polských, čínských a československých horolezců?

PERSPEKTIVNÍ PLÁNOVÁNÍ

Italové připravují již dnes výpravu na Dhaulagiri pro rok 1959. Podmínkou uskutečnění je, že se Švýcarům letos nepodaří dosáhnout úspěchu.

CHARLES EVANS,

přednášel 2. dubna v přeplněné posluchárně moskevské university o svých himálajských zkušenostech, hlavně pak

o expedici z roku 1955, která pod jeho vedením dosáhla vrcholu Kandžendžengy (8585 m). O svých dalších horolezeckých plánech Evans neřekl nic; je povoláním chirurg a chce se nyní věnovat práci na jedné z anglických universit.

CENÍK HIMÁLAJSKÝCH ŠTÍTŮ

V Nepalu byl publikován předpis, v němž jsou stanoveny poplatky, které musí zaplatit zahraniční výprava pokoušející se o vystoupení na některý ze štítů ležících na území Nepalu. Za vrcholy nad 8000 m 3 tis. ind. rupií (asi 5500 Kčs), za vrcholky nad 7500 m 2 tis. rupií. Peníze musí být složeny před zahájením výpravy v Katmandu.

(Zprávy ze zahraničních časopisů: A. Veverka, Dr. Sedlář, D. Machaň, A. Černík, I. Sitař. Kresby: R. Trojan.)

Zprávy Z ODDÍLŮ

Horolezci-čtenáři se ptají!

V poslední době se objevují na knižním trhu stále častěji překlady významných knih s horolezeckou tematikou. Stačí vzpomenout Huntova Výstupu na Everest, Rébuffatových Hvězd a bouří ap. Tato skutečnost je radostně vítána nejen horolezci samými, ale i značnou částí československé čtenářské veřejnosti. Dokladem toho je téměř okamžitý výprodej takových knih.

Takové knihy jsou velmi dobrým propagačním prostředkem horolezectví a navíc poskytují odborníkům značnou míru poučení. Umožňují vytvořit si představu, jak to vypadá v mimoevropských horách, jak se organizují výpravy a jakých technických a taktických prostředků se při výstupech používá. Vzbuzují touhu po vyšších a složitějších cílech, po větších výkonech, a to je pro československé horolezectví také důležité. Neškodilo by

proto, kdyby jich bylo více. Je stále dost knížek, které si svým obsahem a náplní zaslouží, aby byly přeloženy do češtiny nebo slovenštiny. Vzpomeňme na příklad Eggler: Gipfel über den Wolken Lhotse und Everest, H. Buhl: 8000 Meter drunter und drüber a další. Stačí jen nahlédnout do recensí minulého ročníku Horolezce.

UVědomujeme si, že existují v ediční činnosti jisté meze pro překlady. Bylo by proto snad lépe, kdyby se vydávaly vždy v jednom jazyce, ať už ve slovenštině nebo v češtině a přeložilo se jich raději více. Jistě by neškodilo českému horolezci, kdyby četl Hunta ve slovenštině, a slovenský tatarník by asi nic nemámí, kdyby poznal příběhy z Rébuffatových vý-

stupů v češtině. Horolezci a turisté obou zemí jsou zvyklí slyšet oba jazyky. Vždyť se vzájemně znají z hor.

O této věci bylo u nás v oddíle již několikrát diskutováno. Nakonec jsme dospěli k názoru, že by mohla koordinace činnosti a vzájemná spolupráce příslušných slovenských a českých nakladatelství valnou část potíží odstranit. Vždyť z Prahy do Bratislavy je pouze 414 km! Věříme, že nám obě sportovní a turistická nakladatelství v Praze i v Bratislavě odpoví.

J. Vaněk

Sraz cvičitelů kraje Praha

Horolezecká sekce městského výboru ČSTV v Praze uspořádala ve dnech 22. a 23. února sraz cvičitelů a pomocných cvičitelů kraje Praha. Sraz měl formu internátního školení s praktickým cvičením v tělocvičně. Byly probírány současné problémy cvičitelské práce, zejména jejich výchovné působení, metodika výcviku, formy všeobecné přípravy pro získání vyšší fyzické připravenosti, zhodnocení metody práce v oddílech a činnost jednotlivých cviči-

telů. Účastníci srazu se hromadně zúčastnili manifestace k 10. výročí Vítězného února na Letenské pláni.

J. Štyrsa

Zahájení letní sezóny na Českomoravské vysočině

V sobotu dne 15. března 1958 jsme zahájili letní horolezeckou sezónu 1958 na Milovech u Čtyřpaličaté skály a na Bílé skále. Dva dny před naším příjezdem však sněžilo, stupy i chyty byly pod sněhem, takže výstup byl za těchto podmínek značně obtížný a měl spíše zimní charakter.

H. Apltauerová

Kurs zimního táboření ve Velkém kotli v Jeseníkách

Krajská horolezecká sekce v Olomouci uspořádala ve dnech 1.—2. února 1958 kurs zimního táboření, který spojila se zimním horolezeckým výcvikem ve Velkém kotli v Jeseníkách. Terén zde svými příkrými svahy a pásmem skal poskytuje dobré předpoklady pro zimní horolezecký výcvik. Tábor byl postaven na

bezpečném platě chráněném před lavinami v levém úbočí Velkého kotle.

Bylo postaveno 5 stanů, 1 iglo, 1 záhrab. Stavbu řídil vedoucí kursu J. Červinka, člen reprezentačního družstva, a podílelo se na ní všech 15 účastníků kursu. Celému kursu přálo krásné počasí a kurs splnil svůj účel po všech stránkách. Dobrému průběhu také přispěla návštěva dvou členů ústřední horolezecké sekce, která byla účastníky kursu velmi kladně hodnocena. Krajská horolezecká sekce v Olomouci předpokládá, že podobné kursy bude organizovat každoročně s přizváním některých dalších krajů.

Dr. R. Sedlár

O rakouských a Julských Alpách

V akci turistických čtvrtků pořádá turistický oddíl VŽKG Vítkovice besedu s rakouským alpinistou Fritzem Lewaldem, který si na svou přednášku přiveze s sebou filmy o rakouských a Julských Alpách a na více než 180 barevných diapozitivů z velehor Rakouska, Jugoslávie a Albánie.

(Snímek Inž. E. Lipovský)

Tábor ve Velkém kotli v Jeseníkách

SOUTĚŽ

o nejvyšší počet předplatitelů

VÝZVA K SOUTĚŽI KRAJSKÉ HOROLEZECKÉ SEKCE OLOMOUC

Na popud redakce časopisu *Horolezec* a vedena snahou zajistit opět častější vydávání našeho časopisu vyhlašuje krajská horolezecká sekce v Olomouci celostátní soutěž o získání největšího počtu nových předplatitelů v kraji. Heslem soutěže budiž: »Každý člen horolezeckého oddílu odběratelem časopisu.«

Jsmo přesvědčeni, že všechny krajské horolezecké sekce v republice se ujmou této iniciativy. Výsledky akce zasílejte redakci, která je bude publikovat. Kraj (oddíl, jednotlivec), který získá nejvíce nových předplatitelů, obdrží čestné knižní uznání. Cílem soutěže je zvýšit v tomto roce počet předplatitelů o 1000. Soutěž končí dnem 31. října 1958.

Předpokládáme, že největší odměnou všem propagátorům této akce bude, když zhospodárníme vydávání našeho časopisu, abychom dosáhli opět častějšího vydávání. Vždyť nám všem *Horolezec* chybí a přiznejme si sami, že jsme každý měsíc již netrpělivě čekali na nové číslo. Tož všichni obětavě do práce!

KRAJSKÁ HOROLEZECKÁ SEKCE V OLOMOUCI

Dr. R. Sedlár v. r.
předseda

J. Bednařík v. r.
propag. ref.

V Olomouci 7. dubna 1958.

První zprávu v této akci nám zaslal předseda krajské horolezecké sekce soudruh Dr. R. Sedlár, který od slov přistoupil hned k činům. Získal devět nových předplatitelů a ujal se tak v soutěži vedení.

Redakce

O POHRANIČNÍM TURISTICKÉM STYKU v oblasti Vysokých Tater a Pienin najdete podrobné poučení ve zvláštní příloze 4. čísla turistického obrazového měsíčníku ZA KRÁSAMÍ DOMOVA. Přehledná mapa i text informují o území konvence v Polské lidové republice a o pohraničních přechodech, další kapitoly seznamují s podmínkami pro získání turistické propustky organizovanými turisty a horolezci, pokud jsou členy jednot ČSTV. Obsáhle jsou vysvětleny platné devizové a celní předpisy, kterými se musí turisté a horolezci řídit. Praktické rady najdete zde i horolezci, vodáci, cyklisté a motoristé. V příloze, kterou je možno složit na brožurku malého kapesního formátu, je i přehled ubytovacích možností na polském území a odkaz na další literaturu. Pokud je již dubnové číslo ZA KRÁSAMÍ DOMOVA u vás vyprodáno, objednejte si je u Sportovního a turistického nakladatelství, prodejní odd., Klimentůvská 3, Praha 3.